

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IV istungjärk.

71. koosolek.

19. juunil 1930.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõust.
3. Komisjonide täiendavad valimised.
4. A. Kärneri küsimine Vabariigi Valitsusele veneaegsete pensionäride toetamise kohta.
5. O. Gustavson'i, J. Voiman'i ja B. Eilman'i arupärimise-ettepanek Põllutöoministrile Porkuni mõisa endisele omanikule andakavatsetava 50-tiinulise metsatüki kohta.
6. O. Gustavson'i, J. Voiman'i ja J. Klement'i arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele Pärnumaa Jäärja ja Talli valdade maatajäänud sõdurite maaga varustamise asjas.
7. Vabariigi Valitsuse vastamine M. Martna küsimisele tööpuuduse kohta.
8. Vabariigi Valitsuse vastamine arupärimisele Põllutöoministeriumis asetleidnud korratuste kohta asunduskohtade väljaandmisel.
9. Vabariigi Valitsuse vastamine arupärimisele tööliste madalate palkade ja viletsate korterite ning töölistega hoolimatu ümberkäimise ja lohaka majapidamise kohta riigimõisais.
10. Rahvusvahelise oopiumikonventsiooniga ja selle protokolliga ühinemise seadus — redaktsioon.
11. Londonis 1929. a. sõlmitud maailma postikonventsiooni ja kokkulepete kinnitamise seadus — redaktsioon.
12. Sõjaväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüritabeli maksvuse pikendamise seadus — redaktsioon.
13. Eesti Vabariigi 1930/31. a. kulude ja tulude lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 1 — I lugemisel.
14. Riigi 1931/32. aasta eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — I lugemisel.
15. Tolliseadustiku muutmise seadus — I lugemisel.
16. Väljaspool linnu ja aleviid asuvate kinnisvarade hindamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
17. Maal asuvate kinnisvarade maksuseaduse muutmise seadus — I lugemisel.
18. Kiirsõidu-ujuvabinõude liikumise seadus — I lugemisel.

19. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
20. Kaubalaeva teki juht- ja meeskonna sõidu seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.
21. Apteegi õpilaste haridusliku tsensi ja praktika aja kohta antud määruse muutmise seadus — III lugemisel.
22. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus nr. 5 — I lugemisel.
23. Kohtuasutuste seaduse §§ 592, 596 ja 597 muutmise seadus — III lugemisel.
24. Järgmise koosoleku määramine.
25. Notariaalseaduse §§ 288, 292 ja 293 muutmise seadus — III lugemisel.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 10.17 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. Päevakorra täiendamine.

J. Loosalu (as) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõust.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

Eesti-Taani vahelise kurjategijate vastastikku väljaandmise konventsiooni kinnitamise seaduse üldkomisjoni; seisukohavõtmiseks väliskomisjoni.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

üldkomisjoni G. Lorenz (as, Riigikogust tagasiastunud V. Tartu asemele).

4. A. Kärneri küsimine Vabariigi Valitsusele veneaegsete pensionäride toetamise kohta.

A. Kärner (stp, loeb):

1. Mida kavatses Vabariigi Valitsus ette võtta maailmasõja invaliidide ja teiste veneaegsete pensionäride raske seisukorra parandamiseks, kuna nende pensione ja

toetusrahasid ei ole teiste pensionäride taoliselt tõstetud?

2. Kas kavatseb Vabariigi Valitsus veneaegsete pensionäride toetuse seadust revideerimisele võtta toetuse suurendamise otstarbel?

5. O. Gustavson'i, J. Voiman'i ja B. Eilman'i arupärimise-ettepanek Põllutöömistrile Porkuni mõisa endisele omanikule anda-kavatsetava 50-tiinulise metsatüki kohta.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„Vastates O. Gustavson'i küsimisele, milles käsitati Põllutöömisteeriumi kavatsust anda Porkuni mõisa endisele omanikule Evald Rennenkampf'ile talt võõrandatud „Tammemäe“ talu eest vastutasuks 50 tiinu suurune metsatükk, seletas härra Põllutöömister, et Põdrangu mõisast lahutatud „Tammemäe“ nr. 38 talu on otsustatud tunnustada Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse põhjal tagasiandmisele kuuluvaks, jäetud aga tagasi andmata põhjusel, et koht kolmandale isikule välja renditud, ja et siis vastutasuks „Tammemäe“ eest on lubatud vastavas väärtuses uus maakoht või rahalist tasu. Käesoleva aasta 30. aprillil olla aga äkki selgunud, et „Tammemäe“ talu tagasiandmisele üldse ei kuulu ja olla siis 1926. aastal tehtud otsus tühistatud. Sellest kuulda saades olla Evald Rennenkampf esinenud palvega talle määrata tasu asemele „Tammemäe“ talu eest Vistla maakohast 50 tiinu maad. Porkuni metskonna metsaülem olla seletanud, et Vistla maakoha metsamaist olla 50 tiinu veel planeerimata — tähendab, palvet on võimalik rahuldada. Vormilik otsus olla siiski veel tegemata.

Äratab võõrastust, et Põllutöömisteerium aastal 1930 võtab äkki kätte ja tühistab juba 1926. a. tehtud ja ammugi seadusejõusse astunud otsuse, pealegi nähtavasti ise oma algatusel. Sest härra Põllutöömister avaldas kartust, et sellest tühistamisest võivad tekkida kohtuprotsessid, kuigi veidi arusaamatuks jääb, kelle poolt ja mil põhjusel, sest vaevalt on võimalik eeldada, et Põllutöömisteerium hakkaks protsessima iseendaga. Teisel poolel asjaosalistest — Evald Rennenkampf'il — pole ka mingit põhjust tõsta kaebust otsuse vastu, mis talle „Tammemäe“ talu eest kuuluva rahalise tasu asemele 500.000 kuni 600.000 senti suuruses võimaldab saada metsatüki, mille väärtus 4—5 miljonit senti. Tekib küsimus, mis sundis Põllutöömisteeriumi tegema oma tühistamisotsust.

Et soetada selgust sellesse segasesse küsimusse, pöördume Põllutöömistri poole järgmiste küsimistega:

1) Kas on Põllutöömistril teada, et seadusejõusse astunud otsuse tühistamine võib riigile minna maksma mõni hea miljon senti?

2) Kui see teada, kelle algatusel ja millistel motiividel siis tehti tähendatud tühistamisotsus?

3) Mis mõtleb Põllutöömisteerium võtta ette 30. aprillil s. a. tehtud tühistamisotsuse annulleerimiseks, et sellega ära hoida 50-tiinulise metsatüki kaotsiminekut riigile?

Tallinna, 18. juunil 1930.

Oskar Gustavson. J. Voiman. B. Eilman.“)

O. Gustavson (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Põllutöömisteeriumil on oma orvad ja lemmikud. Viimastele tullakse vastu, esimestele kas üldse mitte või väga vähe. On huvitav näha: mida jõukam on kodanik, seda rohkem on tal lootust sattuda Põllutöömisteeriumi lemmikute sekka. Millest see tuleb, seda ma seletada ei tea, aga et see nõnda on, seda teab igaüks.

Porkuni mõisa endine omanik kuulub kahtlemata lemmikute kilda. Et tal tugev seljatagune Põllutöömisteeriumis, sellest ei tee ta ise ka mingit saladust. See tuli eriti kujukalt nähtavale siis, kui Porkuni mõisa süda ühes suuremate hoonetega määrati riigi kurtummade koolile, ja kui oli tarvis need tegelikult koolile üle anda. Läks mitu kuud aega, oli palju sekeldusi, ja alles suure vaevaga saadi niikaugele, et kool võis talle määratud maa ning hooned kätte saada.

Aga vana arm ei roostetanud. Härra Rennenkampf'ile määrati lahkesti peale oma koha, mis ta sai sõdurina, ja mille suurus 23,50 tiinu, veel linatööstuse krunt 43,47 tiinu suuruses, peale selle läks ta kätte veel postijaama krunt, mille suurus 57,82 tiinu. Nõnda siis kokku 124,79 tiinu ehk Riia vakamaades üle 374 vakamaa. Läinud suvel kerkis kord üles küsimus, et on tarvis talt veidi maad ära võtta ja anda juurdelõigetena endiste mõisatöölise väikekohtadele. Neil on 34 perekonna peale kasutada kõigest 202,68 tiinu, nii siis alla 6 tiinu perekonna kohta. Loomulik, et neil väga raske on säärestel maalapikestel ära elada. Aga maakorralduse komisjoni alaline liige ilmus hiljem kohale ja seletas, et ei saa olla juttugi sellest, et Rennenkampf'ilt midagi ära võetaks, vaid ennem

tulla mõelda sellele, kuidas talle maad juurde anda. Arvati, et see jutt on nali ja muud midagi. Aga tänavu kevadel selgus, et Põllutöoministeeriumil juurdeandmisega päris tösi taga. Seda juurdelõike andmist käsitabki käesolev arupärimine. Teatavasti oli sotsialistidel sama asja kohta nädalat paar tagasi esitatud küsimine Põllutööministrile, ja Põllutööministri vastus meie küsimisele sundiski meid esitama käesoleva arupärimise, et saada täit selgust selles segases ja tumedas asjas.

Olgu mööda minnes tähendatud, et Porkuni parunil on sõpru mitte ainult Põllutöoministeeriumis, vaid ka meie suuremas erapooletus „Päevalehes“. Meie küsimise puhul tõi „Päevaleht“ Riigikogu koosoleku kirjelduses mõnitava teate, et mingisugust metsaandmist Porkuni mõisa endisele omanikule ei olevat ning et küsijalegi see oleks selgunud, kui ta oleks võtnud vaevaks asja järele küsida Põllutöoministeeriumist. Siit moraal: vaadake, millise tühja-tähjaga sotsialistid viidavad Riigikogu kallist aega, asjaga, millel puudub igasugune alus. Ja seda juletakse kirjutada siis, kui Põllutööminister päris arusaadavas Eesti keeles ütles, et ometi on kavatsus käimas, anda 50 tiinu metsa Porkuni mõisa endisele omanikule. Siit näete, kuidas erapooletu „Päevaleht“ päris lihtsa asja pea peale pöörab. Võibolla, et rikkale „Päevalehele“ see tühi-tähi on, aga vaesele Eesti riigile ja rahvale ei ole see kaugeltki ükskõik, kui ta metsadest kingitakse metsatükke, milliste väärtus ulatab miljonitesse.

Mis ütles Põllutööminister oma vastuses meie küsimisele? Härra Põllutööminister seletas järgmist:

„Põdrangu mõisast lahutatud „Tammemäe nr. 38“ talukoht, kinnistu nr. 7474, 48,85 ha sutruuses, tunnistati Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3. p. 1. lit. b alusel — RT nr. 95/96 — 1925. a. — endisele omanikule Evald Rennenkampf'ile tagasiandmisele kuuluvaks. Et koht kolmandale isikule — Villem Steinberg'ile — välja renditud, ei saadud seda tagasi anda, vaid lubati Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 6. alusel võimaluse korral riigi maatagavarast kompensatsiooniks vastavas väärtuses uus koht või rahalist tasu.“

Asi näib olevat päris korras. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3. p. 1. lit. b alusel kuulub „Tammemäe“ tagasiandmisele. § 3. p. 1. lit. b lausub nimelt: „Maaseadusega võõrandatud varandustest antakse tagasi nende endistele

omanikkudele: kui nad on lahutatud mõisadest, mis võõrandamise ajal ei olnud vastava maatüki omaniku päralt, ja maatükk seejuures ei sisalda rohkem kui 50 ha kõlbulikku maad.“

Tähendab, endisel Porkuni mõisa omanikul Rennenkampf'il on täielik õigus nõuda, et Tammemäe talu, mis oli omandatud Põdrangu mõisa küljest, kuuluks talle tagasiandmisele. Tammemäe ei saanud loomulikult tagasi anda sel lihtsal põhjusel, et see oli vahepeal välja renditud põlise tarvitamise õigusega kolmandale isikule. On kindel, et Tammemäe ei saanud muidu tagasi anda, kui endine omanik pidi vastava palve ja ühes sellega nõutavad dokumendid esitama, nagu seda nõuavad Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse elluviimise määrused. Täheandab, tagasiandmisele kuuluvaks tunnustamise otsuse eel pidi käima endise omaniku teade, et tema valik talit Maaseadusega võõrandatud ja Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadusega talle tagasiantavate maakohtade, „Landstellen“ite suhtes on langenud just Tammemäe talu peale. See tahe pidi olema avaldatud, sest muidu ei saanud ju Põllutöoministeerium üldse otsust teha: Tammemäe kuulub tagasiantavate maatükkide hulka.

Otsus on tehtud ja see on astunud seadusejõusse. Otsust otsekoheses mõttes ei saa aga pöörda täitmisele, sest koht oli edasi antud, ja sellepärast tuli teha teine lisaotsus, et antakse omanikule Tammemäe talu eest võimaluse korral riigimaa tagavarast kompensatsiooniks vastavas väärtuses uus koht või rahaline tasu. Ka see osa otsusest on astunud seadusejõusse.

Edasi ütles härra Põllutööminister: „Hiljem selgus, et „Tammemäe“ koht, kui iseseisev väikemajapidamine, ei või üldse tagasiandmisele kuuluda — Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3. p. 1. teise lõike lit. c — ja tagasiandmise otsus tühistati 30. aprillil s. a., millest Evald Rennenkampf'ile vahikirjaga 5. maist 1930. a. nr. 910/29 teatatud. Küsimus on vaidluse all, vast tulevad kohtuprotsessid sellel alal, aga kuidas see lõpeb, ei või tänapäev ette öelda.“

Asi näib ikka olema päris selge, aga hakkab veidi huvitavamaks minema. Kõik on korras. Otsus on seaduse põhjal tehtud. See otsus on astunud seadusejõusse, aga hiljem selgub, et Tammemäe ei kuulu üldse tagasiandmisele sama Maaseaduse § 3. p. 1. lit. c põhjal, mis ütleb, et ei anta tagasi: „Iseseisvad väikemajapidamised, välja arvatud need, mille pidajaiks on en-

dised rüütlimõisa omanikud.“ Tammemäe on endine metsavahikoht ja liideti iseseisvana Porkuni mõisa külge. Järelikult ei saa Tammemäe talu kuuluda nende väikekohtade hulka, mis lit. c põhjal ei kuulu tagasiandmisele. Oletame, et minu seletus ebaõige on ja Põllutööministeeriumi seletus õige. (Põllutööminister A. Kerem'i vahelhüüe.) Tähendab, Põllutööministeerium ise on hiljem taibanud, et ta otsus, millega tunnustati Tammemäe talu tagasiandmisele kuuluvaks ja mis vahepeal pealegi seadusejõusse on astunud, on ometigi seadusevastane, ja ruttab tehtud viga parandama sellega, et ta oma otsuse Tammemäe suhtes tühistab 30. aprillil käesoleval aastal. (Põllutööminister A. Kerem'i vahelhüüe.) Millal tagantjärei targaks saadi, seda härra Põllutööminister kahjuks täpselt ei öelnud. Ta lausus vaid, et see olevat sündinud hiljem. Aga arvestada sellega, et tühistamise otsus on värske, tehtud alles 30. aprillil käesoleval aastal, võib oletada, et eksitus tuli ilmsiks alles käesoleva aasta algul. Härra Põllutööminister kardab, et asjast võiksid tekkida kohtuprotsessid, sest „küsimus on vaidluse all“. Tähendab, Tammemäe endine omanik Rennenkampf ei tohi leppida sellega, et Põllutööministeerium tagantjärei tühistab seadusejõusse astunud otsuse ja ähvardab kohtuprotsessiga. Asi näib olema enam kui klaar. Põllutööministeerium on tulnud vastu parun Rennenkampfiile rohkem kui seadus seda lubab, aga on hiljem tehtud vea parandanud ja riigi riivatud huvid jälle jalule seadnud käesoleval aastal 30. aprillil tühistamise otsusega, mille vastu aga endine omanik ähvardab alustada protsessi kohtus.

Edasi ütles aga härra Põllutööminister midagi, mis kogu selle kontseptsiooni segi paiskab. Ta lausus nimelt:

„Kuuldes, et „Tammemäe“ koht tagasi antud ei või saada, esines Evald Rennenkampf palvega, sama seaduse § 3. p. 1. lit. b alusel tagasi anda temalt võõrandatud maakohast „Vistla“ kuni 50 ha maad. „Vistla“ maakohast on lahutatud Põdrangu mõisast, mille endiseks omanikuks Reinhold Harpe, seega kuuluks palve rahuldamiseks, arvesse võttes, et Porkuni metskonna metsaülesõu seletuse järgi 20. maist s. a. nr. 176 on Vistla maakoha metsamaadest umbes 50 ha veel planeerimata. Küsimus on seni otsustamata.“

Et järgnev arutlus oleks selgem, siis lubatagu kõrvutada kaks kõnesolevat objekti nende väärtuse suhtes — ühelt poolt Tammemäe talu nr. 38 ja teiselt poolt Vistla metsatükk. Tammemäe talu nr. 38

suurus on 52,675 ha, kinnistu nr. 2369, on läinud aasta 11. novembril kinnistatud endise rentniku Villem Steinberg'i nimele. Müügilepingu järgi on hind 1.547 krooni 23 senti ja metsa ning viljapuude hind — 5.291 krooni 36 senti, nii siis ühtekokku 6.838 krooni 59 senti. Metsa on Tammemäel umbes 10 tiinu, see on hinnatud 5. järgu kõrgusega metsana ja peale selle metsa hinnast veel 10% maha arvatud. Teiste sõnadega, see on metsa jäsarik, kõige halvem mets, aga ometi tõuseb selle metsa hind üle 5.000 krooni. (Põllutööminister A. Kerem: Kui suur kubatuur on?) Härra minister, kui Teie isiklikult lähiksite seda metsa vaatama, siis näete, et see jässak mets on väga väikese kubatuuriga. (Põllutööminister A. Kerem'i vahelhüüe.)

Siit saamegi võtme Vistla maakohast anda kavatsetava metsatüki väärtuse hindamiseks. Härra Põllutööminister rääkis 50 tiinust, mis olevat alles planeerimata. Metsatükk, mida tagasi anda kavatsetakse, on ümbruskonnas tuntud „Vistla Jätiku“ nime all. Seal kasvav mets on osalt esimese ja osalt teise järgu kõrgusega mets. Tähendab, üheltpoolt ta suurus, teiselt poolt kvaliteet lasevad oletada, et ta väärtus võiks umbkaudu olla umbes 4 miljonit senti. Nii siis: üheltpoolt Tammemäe talu, mille väärtus üle 600 tuhande senti, teiselt poolt metsatükk, mille väärtus umbes 4 miljonit senti. Tähendab, Põllutööministeerium, tühistades Tammemäe tagasiandmisele kuuluvuse otsuse, päästis riigile üle 600 tuhande senti, aga ühteaga sellega anti sama tühistamise otsusega võimalus teha riik nelja miljoni senti võrra vaesemaks selleks, et endine omanik võiks tulla ning saada riigilt metsatüki, mille väärtus umbes 4 miljonit senti. See ongi, mis peaks panema mõtlema igapäev Riigikogu liikmeist. Tuleks jõuda selgusele, kas on õige säärane kombinatsioon, millega on võimalik riigile 600 tuhat senti päästa, aga ühtlasi teha ta 4 miljoni senti võrra vaesemaks.

Härra minister kardab, et siit võiks tekkida kohtuprotsess. Aga ta teatab ise seal samas, et härra Rennenkampf on esinenud palvega, anda talle kompensatsiooniks kaotatud Tammemäe talu eest metsatükk „Vistla Jätikust“.

Härra minister, ma ei suuda mitte päris hästi aru saada sellest, et endine omanik üheltpoolt läheb kohtu kaudu otsust tühistama ja teiselt poolt sama otsuse põhjal astub samme selleks, et saaks tasu, mis rohkem kui viis korda ületab endise tasu. Ma ei usu mitte, et endine Porkuni mõisaomanik härra Rennenkampf oleks selle-

võrra naiivne härra. Ainukene, kes siin tõesti peaks protesti tõstma, oleks Põllutööministeerium ise. Aga ma ei suuda oletada, et Põllutööministeerium hakkaks iseendaga kohut käima. Niikaugele siiski asjad Põllutööministeeriumis vist veel edenenud ei ole. (Põllutööminister A. Kerem: Miks siis härra Rennenkampf enne ei valinud seda väga väärtuslikku objekti?) Miks ta seda enne ei teinud, seda ma ei tea. Aga mida ma tean, on see, et ta valik esimeses järjekorras langes Tammemäe talu kasuks.

Seepärast on väga küsitav, kas siit võib tekkida kohtuprotsess. Nagu näete, üks pool ei saa protsessida iseendaga ja teisel poolel pole põhjust hakata protsessima oma huvide vastu. Nii siis: protsesse ei teki.

Mis aga siit kindlasti tekib, on küsimus: milleks oli säärane manööver tarvilik. Sellele küsimusele peab vastuse leidma. Ja vastuse leiame, kui lööme lahti Riigi Teataja ja loeme Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse § 3. p. 1. lit. b teist lõiget. See ütleb järgmist: „Kui tagasi antakse mitu maatükki, siis ei või ühele endisele omanikule tagasiantavate maatükkide kogusuurus olla üle 50 hektari kõlbulikkumaad, kusjuures endisel omanikul valikuõigus jääb.“

Porkuni mõisa endine omanik valis Tammemäe talu, milline otsustatigi tunnustada tagasiandmisele kuuluvaks. See otsus oligi takistuseks edaspidistele sammudele. Sest niikaua kui oli jõus otsus, et Tammemäe kuulub tagasiandmisele, niikaua ei olnud Rennenkampf'il lootust, saada mujalt lisa. Ja see takistus kõrvaldatigi 30. aprilli otsusega.

Nagu ma juba ütlesin, on Vistla mets üks parem metsatükk Porkuni metskonnas. Ja on teada, et kui see metsatükk läheb Rennenkampf'i kätte, siis on sellest aasta või paari pärast ainult kännustik järele, lisaks teistele kännustikkudele. Rennenkampf'il on Porkunis saeveski, ja see muudugi hoolitseb selle eest, et Vistla jätikus tehakse puhas töö.

Oleme oma arupärimise esitanud selleks, et saada selgust sellesse segasesse loosse. Võibolla, et ma eksin, aga minule näib päris kindlasti, et siin on tegemist kombinatsiooniga, millega tahetakse endist Porkuni mõisaomanikku rikastada riigi arvel mõne miljoni margaga. Me soovime, et Põllutööminister tuleks ja ütleks, kuidas tema ja terve valitsus säärasesse kombinatsiooni suhtub, ja Riigikogu omalt poolt ki seda kombinatsiooni hindaks. Arupärijate nimel teen ettepaneku, käesolev arupärimine vastu võtta.

Põllutööminister A. Kerem (erak. tead. alusel): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Et lihtsam oleks selgusele jõuda arupärimise suhtes, juhiksin tähelepanu mõnele vastolule. Kõigepealt tähendaksin härra Gustavson'ile, et Rennenkampf'il oli valida maatükkide suhtes Vistla ja Tammemäe vahel. Ta valik langes Tammemäe kasuks, kuid et seda ei olnud võimalik anda, siis tuli tal Vistlaga leppida. Rkl. Gustavson tähendas, et Rennenkampf'i on tahetud rikastada 50.000—60.000 krooniga. Kuid mispärast siis Rennenkampf, olles vaba valikus, valis enne 5.000—6.000-kroonilise koha, kuna tal oleks võimalus olnud 50.000—60.000-kroonilist kohta saada.

O. Gustavson (stp, fakt. märk.): Lugupeetud härra Põllutööminister ei seletanud kahjuks, missugustel alustel Vistla maakoht kuulub tagasiandmisele. Vistla on karjamõis. Ma ei ole kuulnud, et terved karjamõisad kuuluksid tagasiandmisele. (K. Pätsi, põl vahelhüüe.) Vistla maakoha tagasiandmise küsimus on alles hilisemal ajal esile kerkinud, alles siis, kus avanesid võimalused viia läbi kasulikku kombinatsiooni.

Arupärimine võetakse vastu 29 Riigikogu liikme toetusel.

6. O. Gustavson'i, J. Voiman'i ja J. Klement'i arupärimise-ettepanek Vabariigi Valitsusele Pärnumaa Jäärja ja Talli valdade maatajäänud sõdurite maaga varustamise asjas.

(Arupärimise-ettepaneku tekst:

„Kuidas vabadusesõjast osavõtnud sõdurite maaga varustamisel praegu talitatakse, sellest annab väga kujuka pildi Pärnumaa Jäärja ja Talli valdade maatajäänud sõdurite sekeldused.

Tähendatud kahe valla maatajäänud sõdurid on kümmeid kordi küll üksikult, küll hulgaviisi saatnud palvekirju Põllutööministeeriumile, et neile antaks maad, mida neile, nagu teistelegi sõduritele lubati vabadusesõja ajal. Samuti on saadetud saatkonde Tallinna Riigivanema, Põllutööministri ja Riigikogu rühmade juurde sama palvega. Nii käis läinud aasta aigul jälle kord üks tähendatud kahe valla maatajäänud sõdurite saatkond Tallinnas ja viis siit teistele sõduritele koju kaasa rõõmustava teate, et nüüd ometi kord juba nende maasaamise asi liikuma hakkab, sest tollaegse Riigivanema A. Rei algatusel kirjutas seekordne Põllutööminister K. Soonberg sõdurite saatkonna palvekirjale

resolutsiooni, et sõdurite palved tulevad rahuldamisele, kui asutakse Jäärja ja Talli vallas riigi renditalude korraldamisele. Sõdurid jäid nüüd pikisilmi riigi renditalude korraldamist ootama. Ei olnud ette näha mingeid takistusi tolleaegse Põllutöömistri resolutsiooni täitmiseks, sest eriti Jäärjas on palju riigi renditalusid, milliste suurus üle 300 Riia vakamaa. On isegi talusid, kus maad üle 500 Riia vakamaa.

Kui aga tänavu Jäärjas riigi renditalusid korraldama hakati, selgus sõdurite üllatuseks, et praegune valitsus ei mõtle põrugi arvestada eelmise valitsuse poolt antud lubadusega sõdurite maaga varustamisega. Otse vastuoksa: Põllutöömisteeriumist olevat tehtud korraldus kõik talud nii suured, kui nad ka ei oleks, planeerida nende senistes piires. Ajakirjanduses vilksatas teade, et selle korralduse tegemiseks olevat avaldanud mõju praegune Riigivanem O. Strandman, kes ei pooldavat isegi kõige suuremate riigi renditalude vähendamist. Tänavu kevadel saatsid sõdurid uue saatkonna Tallinna asja selgitama. Nii Põllutöömister kui ka Põllutöömistri abi lubasid sõduritele võimalust mööda vastu tulla. Ministri abi töötas koguni isiklikult kohale sõita, et seal asja selgitada. Miskipärast jättis ta aga selle sõidu siiski tegemata.

Pahameel kohalikkude maatajäänud sõdurite keskel on suur, sest ei osata sarnast suhtumist nende nõuetesse seletada teisiti, kui demonstratsiooni sõdurite maasaamise õiguse ignoreerimiseks.

Ülalkirjeldatu põhjal pöördume Vabariigi Valitsuse poole järgmiste küsimistega:

1. Kas loeb Vabariigi Valitsus õigustatuks ja otstarbekohaseks Põllutöömisteeriumi korralduse Jäärja kõige suuremaki riigi renditalud planeerida nende senistes piires?

2. Kui jah, siis kuidas kavatakse maaga rahuldada maatajäänud sõdureid Jäärjas ja Tallis?

Tallinna, 18. juunil 1930.

Oskar Gustavson. J. Voiman. J. Klesment.“)

O. Gustavson (stp): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Sõdurite maaga varustamise küsimus on meil kujunenud valusaks ja kurvemaks küsimuseks. Kõigil kodanikkudel, eriti aga sõduritel endil on värskest meeles need mitmekordsed töötused, mis tehti neile vabadusesõja päevil võitluseväljal. (Põllutöömister A. Kerem: Nendest 95% on täidetud ja 5% täidetakse ka.) On lubatud mitmel ja mit-

mel korral, et igauks vabadusesõjast osavõtnud sõdur sõja lõpul koju tulles võib loota, et teda varustatakse maaga. (Põllutöömister A. Kerem'i vahelhüüe.) Päril õige, härra minister. Maaseadus ise seab üles gradatsiooni, millises järjekorras sõdurid kuuluvad maaga rahuldamisele. Kui härra minister ütleb, et 95% nendest töötustest olevat täidetud, siis ei saa meie parimalgi tahtmisel seda optimismi jagada. Kes vähegi on meie valdades ümber liikunud, see teab, et kui mitte suurem enamus, siis kindlasti suur hulk sõdureid on maaga rahuldamata. Peaaegu kõik meie poliitilised parteid on rõhutanud tarvet: need vekslid, mis vabadusesõja ajal sõduritele anti, tulevad varem või hiljem lunastada.

Ma tuletasin ühe eelmise arupärimise puhul meelde rkl. Fuks'i etteheiteid valitsusele, Põllutöömisteeriumile selles mõttes, et nii lõpmata vähe olevat hoolitsetud sõdurite maaga varustamise eest. Härra Fuks ütles väga õieti, et sõdureid lastakse käia aastate kaupa Pontsiuse juurest Pilatuse juurde, ilma et neid rahuldataks maaga.

Siin on suureks takistuseks kõlbliku maa puudus. Oleks päris loomulik, et kui sõdureid tahetakse rahuldada maaga, siis tuleks hoolitseda selle eest, et kõlbliku maa tagavara suureneks, tuleksid kõrvaldada takistused ja tõkked, mis keelavad sõdureid pääsemast maa juurde. Kahjuks on aga meie maapolitika risti vastupidises suunas arenenud. Riigikogu ise on andnud heakskiidu mitmele seadusele, mis liikkavad just kui riivi ette maa andmiseks sõduritele. Tuletagem meelde, kuidas võimaldati eriotstarbekohtade müümist nende senistele pidajatele.

Samuti ei ole palju aega tagasi sellest, kus Riigikogu valitsevad rühmad oma kätega — kiitsid heaks valitsuse omapärase postijaamade kaotamise kava. Valitsus käsib postijaamad kinni panna, aga tingimusel, et postijaamapidajatele antud maad jääksid praeguste pidajate kätte küsimata sellest, et neil selletagi maad küllalt käes. Porkuni mõis pakub ses suhtes kujuka pildi. Seal on postijaam kaotatud, postivedamise kohused endisel omanikul ei ole, aga üle 50-tiinuline postijaama maa on loomulikult jäetud endise omaniku kätte. Maa jääb, ainult kohused, mis selle maaga kaasas käisid, on kaotatud.

Samuti paistab meile, et riigi renditalude suhtes kiputakse minema liiga kaugele selle põhimõtte rõhutamises: mis juba kord olemas, seda ei tohi enam puudu-

tada. Siin peab otsekohe konstateerima, et kõik koalitsiooni rühmad selles mõttes ühtlast joont peavad. Kui võtame näiteks asunikkude ja riigirentnikkude koonduse, siis on nad rohkem küll väljaspool Riigikogu, kui Riigikogus endas, — siin nad üldse ei armasta väga palju oma seisukohti väljendada, vaid katsuvad omaette nohisedes oma asjad ornoppi viia, — aga väljaspool Riigikogu on nad mitmel ja mitmel korral kinnitanud küll sõduritele, küll maataameestele, küll väikekohapidajatele, et peale muu maatagavara kahtlemata tulevad kasutada juurdelõigete andmise mõttes ka suuremad riigirenditalud.

Aga sama rühma liige Loosalu esitas läinud suvel Riigikogule ühe seaduseelnõu, milles oli ette nähtud, et endised riigirenditalud, nii suured kui nad ka ei ole, kas 600-, 700- või 800-vakamaalised, tulevad konserveerida, jätta endiste pidajate kätte senistes piirides. Erandeid lubatakse teha ainult sel korral, kui riigi renditalu maal asub pops. Sellele popsile lubatakse anda maad popsiseaduses ettenähtud normide alusel. Igapäevasesse kõnekeelde tõlgituna tähendab see seda, et pops peab leppima selle poole- või veerandivakamaalise maaga, mis tal käes, juurdelõiget aga suurtalust jalatäitki saada ei või. Nagu näete, on koondus siin käinud põhimõtte järgi: sõnad ei tarvitse klappida tegudega. Et põllumeeste kogud ja rahvaerakond siin koondusega käsikäes käivad, seda ei maksa mainida. Küll tuleb aga märkida tööerakonna erilisi teeneid. Mäletan, et ajakirjanduses läbi vilksatas teade, et praegune Riigivanem härra Strandman olevat mõju avaldanud selleks, et endised riigi renditalud, nii suured kui nad ka ei oleks, peaksid jääma igal tingimusel ja igal pool puutumata. (M. J u h k a m i, töer vahelhüüe.) Kas härra Juhkam ühes tema taga seisva Riigikogu rühmaga selle härra Strandman'i seisukoha heaks kiidab, seda me ei tea. Ma ei ole kursis, kui tugev see opositsioon on, mis tööerakonna rühmas öeldakse viimastel päevadel tõusnud olema selle politika vastu, mis tööerakond ametlikult Riigivanem härra Strandman'i kaudu ajab. See on tööerakonna kodune küsimus, ja selles ei saa mult täpseid andmeid nõuda.

Nõnda siis: selles küsimuses näikse koalitsiooni hulgas valitsevat üksmeel, et endisi riigi renditalusid puutuda ei tohi. Meie, sotsialistid, oleme kaugel sellest mõttest, nagu tuleksid kõik riigi renditalud tükkeldada. Oleks kõike muud kui mõistlik niisugune majandusepolitiika, kus ühed ren-

ditalud tehtaks elujõuetuiks teiste elujõulisemaks tegemisel.

Kahjuks jätab maksev Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadus teatud määral lahtiseks riigi renditalude suuruse küsimuse. Tuleb konstateerida, et Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse § 5. viimne lõige seda küsimust natuke ebamääraselt käsitleb. Ta seab Põllutöoministeeriumi dilemmi ette: teha võimatu võimalikuks. See lõige ütleb järgmist: „Seni väiketaludena rendile antud planeerimata maa antakse maaseaduse alusel tarvitada võimalikult senises suuruses, kusjuures nende talude planeerimisel Põllutöoministeerium tarvituse korral võib muuta väiketalude maaala suurust.“ Seadus käsib talu jätta puutumata, aga annab Põllutöoministeeriumile selle juures võimaluse maaala suurust muuta. Kas ei ole siin loogiline vastolu? (Põllutöominister A. K e r e m'i vahelhüüe.) Kahtlemata oleks tulnud see paragrahv selgemalt redigeerida just ses mõttes, nagu Põllutöominister praegu tähendas. Tegelikult ongi tähendatud paragrahvi tõlgitsetud nõnda, et tarbekorral võib selle paragrahvi viimse lõike põhjal riigi renditalude suurust muuta. Seaduslikke takistusi selle tee praktiseerimiseks ei ole, ja siitamaani on seda teed ka tarvitatud. Igatahes ei sobiks ju ka mitte sugugi, kui tahetakse kõik, ükskõik kui suured need riigi renditalud ka ei oleks, tingimata hoida nende senistes piirides, ja seda sel ajal, kui maapuudus üldiselt väga terav.

Eriti kujukalt tuleb see ilmsiks Jäärjas, selles vallas, mida käesolev arupärimine erilisel käsitab. Jäärjas ja naabrivalas Tallis on suurem osa sõdureid jäänud maast ilma. Lugupeetud Riigikogu liikmed, kui teie võtaksite kätte ja arvestaksite kõik need palvekirjad, mis on esitatud Põllutöoministeeriumile, siis saaksite neid väga suure hulga. Vähe veel sellest, mitmel ja mitmel korral on Jäärja ja Talli sõdurite saatkonnad käinud Põllutöoministri, Põllutöoministeeriumi kõrgemate ametnikkude, Riigivanema j. n. e., j. n. e. juures ikka paludes ühte ja sedasama: võimaldage meilegi maad, mida vabadusesõja ajal meile lubati. Läinud aasta kevadel käis järjekordne saatkond Tallinnas toleaeegse Riigivanema härra Rei ja pärast toleaeegse Põllutöoministri K. Soonberg'i jutul. Asi lõppes sellega, et lugupeetud Põllutöominister härra Soonberg Jäärja ja Talli sõdurite märgukirjale kirjutas resolutsiooni: Palve tuleb rahuldamisele siis, kui asutakse Jäärjas riigi renditalude lõpukorral-

damisele. Sest asja üle läbi rääkides oli selgunud, et ei ole takistusi sõdurite maa-ga rahuldamiseks riigi renditalude arvel. Kuidas on Jäärjas riigi renditaludega lugu? Ma ei hakka kõiki talusid üksikult loetle-ma, nimetaksin vaid üksikuid. Näiteks Veski talu — 550,32 Riia vakamaad suur, edasi Reisa-Enn — 410,88 Riia vakamaad, Pupsi — 313,46 Riia vakamaad, Kase — 129,88 ha. See on praegu korraldatud, aga selle korraldamise vastu olevat protesti oodata. Peale selle on Haabjala — 292,92 vakamaad, Sookuninga — 195 tiinu, Muru — 130 tiinu j. n. e., j. n. e. Teie näete, terve rida talusid, mille suurus ulatub üle 400 ja paljudel juhtudel ka üle 500 Riia vakamaa. Kui asjad olid selged, siis ei olnud Põllutöoministril mitte raske märgukirjale kirjutada resolutsiooni, et sõdurite palve tuleb rahuldamisele, kui asutakse Jäärja suurtalude lõpukorraldamisele.

(Sekretäri kohale asub sekretär **A. Schulbach.**)

Sõdurite saatkond läks koju. Ta võis seekord kaasa viia rõõmustava teate, et lõpuks on nende mitme- ja mitmekordne palve siiski leidnud rahuldamist selles mõttes, küsimus on pandud liikuma ja lähemal ajal, kui tuleb talude korraldamine, võivad nad loota pretensioonide rahuldamist.

Aga asi läks siiski teisiti. Tänavu asutigi Jäärja talukohtade korraldamisele. See korraldamine sündivat — siin võin ma eksida, ja ma oleksin väga õnnelik, kui ma tõesti eksiksin, — põhimõttel, et kõik talud jätta nende senistesse piiridesse. Ma juba mainisin, et selle seisukoha läbiviimiseks olevat kaasa mõjunud ka lugupeetud Riigivanem härra Strandman. (Põllutööminister A. Kerem: Ei ole õige!) Ei ole õige? Ajakirjandus eksis siis nähtavasti.

Kui asjaolud teatavaks said, siis tundsid sõdurid endid puudutatud olema: ühe valitsuse minister töötab, teise valitsuse minister ei mõtlegi aga antud lubadust täita. Siin tekib küsimus, kas on eelmise valitsuse poolt antud lubadusel siduvat kohustust järgmisele valitsusele. Ma arvan, et säärane see kontinuiteet igal tingimisel peaks olema. Järgmine valitsus peab loomulikult täitma eelmise valitsuse lubadusi. Antud korral ei ole seda sündinud.

Sõdurite saatkond käis härra Põllutööministri jutul ja tahtis ka pääseda härra Riigivanema jutule, aga sel päeval ei olnud vastuvõtupäeva, ja kuna nad ei tahtnud

oodata, millal vastuvõtupäev tuleb, leppisid nad härra ministri jutulkäimisega. Peale selle käisid nad veel ministriabi jutul. Ministriabi härra Talts arvas, et nende talude küljest äralõigete tegemiseks ei ole seaduslikke takistusi. Ta oli pealegi veel nii lahke, et lubas sõita isiklikult Jäärjasse ja kohapeal kindlaks teha, missuguses seisukorras asi on. Mõni päev hiljem saabus mulle kohapealt kiri, et härra ministriabi Talts mingil põhjusel ei ole võimalikuks leidnud kohapeale sõita. Nii jäigi küsimus kohapeal selgitamata. Sõdurid leiavad sarnase talitamise olema nende nõuete otsese ignoreerimise. Ja kui juba ennegi aastate kaupa on tilgutatud sappi sõdurite hingesse, siis on arusaadav see pahameel nüüd, kui konkreetset kujul antud lubadus nõnda demonstriivselt kombel jäetakse täitmata. Sõdurite tundeid tuleb siiski hinnata, ja see oleks riiklikult enam kui kardetav tee, kui endiste sõdurite meeolelu mürgitatakse sarnasel kombel, et neile antud lubadusi ei täideta ka siis, kui objektiivseid võimalusi selle täitmiseks on.

Meie oleme omas arupärimises käsitanud Jäärja ja Talli valda. Kuid need ei ole ainukesed vallad, vaid mujalgi on jäänud sõdureid maaga varustamata, igalpool on meelekibedust ja pahameelt palju.

Seepärast arvab meie rühm, et käesolev küsimus väärneb seda, et Põllutööminister seletaks, missugustel kaalutlustel ei või valitsus täita seda lubadust, millise eelmine valitsus andis, ja et ta ühteagu näitaks ka teise tee, kuidas valitsus loodab sõduritele vastu tulla, et nende õigus-tatud nõudmised leiaksid rahuldamist.

Neil põhjustel teen ettepaneku, vastu võtta käesolev arupärimine.

Põllutööminister A. Kerem (erak. tead. alusel): Austatud Riigikogu liikmed! Mulle paistab, et käesoleva arupärimise vastuvõtmiseks põhjust küll palju ei tohiks olla. On tarvis ainult jälgida arvamisi renditalude planeerimise asjus. Mina mäletan, kui ma olin teist või kolmat korda Põllutööminister, kui arutati renditalude planeerimise küsimust ja mul tuli kaitsta seisukohta, et talu suurus võib olla 75 hektaari, siis mäletan, et Riigikogu enamus oli selle vastu. Aga kui meie mõned aastad edasi mõtleme, ja ma võin öelda, just viimases valitsuses mul tuli kaitsta seisukohta hoopis teises suunas. Nimelt ka praeguse Riigikogu päevil taheti muuta veel Maaseaduse vastava paragrahvi redaktsiooni selles mõttes, et renditalude

planeerimise juures, olgu nende suurus missugune tahes, ministeeriumil ei ole õigus piirsisid muuta, vaid tulevad endised piirid üles otsida, ära märkida ja renditalupidajale kätte anda. Ja siin tuli ministeeriumil seletada, et meil ei ole mingit tendentsi kunagi olnud renditalude piirsisid muuta ilma tõsiste vajadusteta, ja nimetati neid tõsiseid vajadusi, et sagedasti riigi metsa ja renditalu vahelised piirid ei ole selged, mis võib sekeldusi tuua. Ja veel palju teisi juhuseid toodi ette, kus piiride muutmise tarvilik on ja seepärast endine redaktsioon kindlasti alles tuleks jätta ja pole karta, et ministeerium siin liiale läheks ja renditalude piirsisid liiga kitsendama hakkaks. Selle põhimõtte järgi on nüüd käidud. (O. Gustavson'i stp vahelhüüe.) Mina olen näinud ainult seda kavatsust eelprojektis, mille põhjal planeerimise töö algas, ja seal on talusid, kus umbes üks kolmandik ära võetakse.

Kui aga unustaksime senised seisukohad ja tõesti planeeriksime talud pobleks või kolmeks, siis saaks ehk küll krundid asundusetalude suuruses, aga siis on selge, et hoonete kasutamise küsimus hoopis halvaks välja kujuneb. Neid hooned peab siis jagama, kui nad jäävad mitme krundi peale. Jäävad nad aga ühe krundi peale, siis ei saa neid otstarbekohaselt ära kasutada.

Seepärast, arvesse võttes seniseid Riigikogu seisukohti, on siin vastavalt toimetatud, ja ma arvan, et kui Riigikogu ei võta uut seisukohta, ei ole Põllutöministeeriumil õigust teisiti talitada.

O. Gustavson (stp, fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Faktiilise märkusena tahtsin ma konstateerida kolme asjaolu. Kõigepealt seda, et maakomisjonis tõepoolest rkl. Maaker on teinud ettepaneku, et riigi renditalud tulevad nende senistes piirides konserveerida.

Edasi tahtsin konstateerida, et üldkomisjonis taheti muuta redaktsiooni, mida ma siin tsiteerin, aga ettepanek lükati tagasi põhjusel, et Põllutöministeeriumi esindajad seletasid, nemad saavat ka praeguse redaktsiooni juures riigi renditalusid korraldada nõnda, et tarbekorral nende suurust muuta.

Kolmandaks tahtsin ma konstateerida, et tegelik elu kohapeal, siiski ei tõenda seda, nagu oleks ministeerium katsunud maksimaalselt kasutada seda võimalust, mis praegune seadus annab sõdurite ja teiste kodanikkude maaga rahuldamiseks riigi renditalude arvel.

Sekretäri kohale asub sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

Arupärimine võetakse vastu 27 Riigikogu liikme toetusel.

7. Vabariigi Valitsuse vastamine M. Martna küsimisele tööpuuduse kohta.

Juhataja: Päevakorra-punkti kohta sõnasoovijaid ei ole, Riigikogu asub järgmise päevakorra-punkti juurde.

8. Vabariigi Valitsuse vastamine arupärimisele Põllutöministeeriumis asetleidnud korratuste kohta asunduskohtade väljaandmisel.

Põllutöminister A. Kerem: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esitatud arupärimise kohta on mul järgmist vastata. Tori Mädaoja metsavahitalu ääremaade kohta nende väljarentimisel lahus metsatalust on rendivahekord loodud Joh. Kukega. Rendilepingud sõlmitud 1. V 24 — 30. IV 27 ja 1. V 27 kuni koha korraldamiseni, kuid mitte kauemaks kui 30. IV 1933. a.

Kuni 1. V 24. a. kasutas tervet metsavahikohta Joh. Kuke isa Joh. Kukk metsavahikohana. Esimese rendivahekorra loomisel oli Kukk vana üle 18 a., viimase rendivahekorra loomisel üle 20 a.

1927. a. on Mädaoja metsavahitalu ära korraldatud. Sellega lõppes J. Kukega selle talu ääremaade kohta loodud rendivahekord 1. V 28. a. arvates. Ääremaadest loodud normaaltalu nr. 305 on vallavolikogu kaudu välja antud 29. IV 1930. a., kusjuures vallavolikogu poolt krundi peale maasaajaks määratud tasuta maasaaja G. Esko.

Kuna ette oli näha, et G. Esko, kui eesõigustatud maasaaja, maavalitsuse poolt maasaajaks kinnitatud saab, maavalitsuses maasaajate kinnitamine aga viibis, ja aeg oli krundil juba põllutööga algust teha, siis on kr. nr. 305, mille põllutöid veel ei olnud alustatud, 16. V 1929. a. G. Esko'le kasutamiseks kätte antud.

Tori vallavolikogu otsus G. Esko maasaajaks määramise asjus on Pärnu maavalitsuse poolt kinnitatud 25. V 1928. a. Otsusest on ärakiri saadetud Pärnu riigimaadeülemale ja sealt edasi Vändra ringkonna riigimaade valitsejale, kus saadud 5. VI 1928. a. Kuna otsusel puudus märkus edasikaebamise üle, siis on otsus täide viidud ja G. Esko'ga 7. VI 1930. a. kr. nr. 305 kohta sõlmitud 6-aastane leping põlise tarvitamise õigusega, maksvusega 1. V 1928. a. arvates.

Hiljem on aga selgunud, et J. Kukk on maavalitsuse otsuse peale edasi kaevanud ja ka G. Esko'l krundi kasutamise ära keelanud — jätkates ise selle pidamist oma isa läbi, kes Mädaoja metsavahiks, G. Esko kasutusse on jäänud seks aastaks vaid umbes 0,34 ha põllumaad.

Ringkonna riigimaade valitseja on sel aastal katsunud Kukele rendiobjekti kasutamist üles öelda, kuid see on jäänud teostamata, sest Kukk on sel ajal elanud väljaspool valla piire — teeninud kaitseväs — ja ülesütlemise teadaande 9. X 1928. a. nr. 819 on Tori vallavalitsus, kelle kaudu see kuulutamiseks oli saadetud, tagasi saatnud vaid 3. XI 1928. a. nr. 3236 all, s. o. peale ülesütlemise tähtaja 1. XI möödumist. Peale selle tähtaja ei olnud aga enam mõtet J. Kukke taga otsida. Ülesütlemisel enesel aga käesoleval juhusel ei olnud mingisugust tähtsust, sest Kuke väljatõstmist ei oleks võimalik olnud teostada, kuna kandidaatide määramise kohta oli käimas protsess, ja enne administratiiv-protsessi lõppu ei oleks saadud väljatõstmist teostada.

1929./30. m. a. on J. Kukk omavoliliselt maade kasutamist jätkanud. 1929. a. on J. Kukele rendivahekord üles öeldud 22. IX 1929. a. teadaandega 21. IX 1929. a. nr. 967. — Et vahepeal lõppenud on ka protsess G. Esko maasaajaks määramise asjas... (G. Gustavson, stp: Esko kasuks. — Paremaolt poolt: Kelle kasuks?) J. Kuke kahjuks, nagu nähtub Pärnu maavalitsuse teadaandest 8. II 1930. a. nr. 1419, siis on 16. V s. a. nr. 5838 all alustatud kohtulik nõudmine J. Kuke Tori Mädaoja metsatalu ääremaadest väljatõstmiseks ja palutud eeltäitmist anda ja väljaspool järjekorda arutusele määrata, kuna J. Kukk vabatahtlikult kohalt ei lahkunud.

Mingisuguseid makse krundi kasutamise arvel G. Esko'lt nõutud ei ole. Kõik maksud on seni maksnud J. Kukk. (O. Gustavson, stp: Ei, 1928. a. eest maksis G. Esko.) Ministeriumis on andmed, et Kukk on maksnud.

II. Viljandi kirikumõisa planeerimisel on muu seas loodud: umbes 50 ha koht kahes tükis nr. 16 ja 16-a all tagasiandmiseks kogudusele — 16-a peal asub kirikumõisa teenijate elumaja — ja eriotstarbekoht nr. 13, milline kavatseti rendile anda täienduskoolile.

Kuna täienduskooli ülevalpidaja, Viljandi maavalitsuse poolt kool käima pandi, sai koolile määratud koht nr. 13 kohta Viljandi maavalitsusega sõlmitud rendileping, kestusega 1. maist 1930. a. kuni

30. aprillini 1936. a., kusjuures rendilepingule juurdelisatud rendiobjekti üleandmise lehe järele pidi rentnik maa kätte saama alles 1. mail 1930. a., kuma kuni 1. maini 1930. a. maa kirikumõukogu kasutuses oli. Kool oli aga osa maade kasutamisele asunud juba enne 1. maid ja nimelt selle osa, mis esialgse planeerimise kava järele pidi jääma kogudusele jäetava krundi sisse ja mis lahutab kogudusele jäetud krundi nr. 16 selle krundi eraldi tükist nr. 16-a ja koguduse õpetaja elamust.

Põllutööministerium oli vahekorras selle maatüki suhtes kogudusega ja ei võinud üldse enne 1. maid koolile krundi üle anda. Äraootamata tegelikku kohta kätteandmist ja vahekorra lõpetamist kogudusega, on kool juba enne 30. aprilli 1930. a. koguduse valduses oleva krundi kasutamisele asunud, läbikäigutee ülesse künda lasknud, metsikuid õunapuualuseid, kuuski, vabarna ning teisi põõsaid istutanud, rikkudes koguduse valduse õigust. 30. aprillil k. a. sai politsei juuresolekul koguduse valdus jalule seatud ja kooli ülalpidajat kohustatud ära koristama omavoliliselt istutatud põõsaid. (O. Gustavson, stp: 30. aprillil? Ja 1. mail kätte saadud?) Sealjuures sai seletatud, et avalik tee, mis krundist läbi käib, peab korda seatud saama ja ministerium selle maa-ala kuni uue korraldamiseni koguduse kätte endiselt jätab. Et tegemist oli mitte küllalt otsustarbekohase planeerimisega — kaev oli piiriga poolitatud ja põline läbikäigutee suletud, mida mööda ka kirikumõisapidaja kari läbi käis — oli tarvilik piiride parandus ette võtta, kaev planeerida koguduse krundi ja tee uuesti rajada. Rendileping, mis kooliga oli sõlmitud, õigustab krundi osalist planeerimist ja tee rajamist tarbekorral ka uuel kohalt, kusjuures ka rendimäärast vastavalt alandada tuli.

Et see küsimus uuesti kaalumisele tuli ja tegelik võimalus oleks piirisid otstarbekohasemalt rajada, otsustas Põllutööministri abi 26. aprillil 1930. a. maavalitsusele kätte anda kr. nr. 13 ilma kr. nr. nr. 16 ja 16-a vahelise maata, kogusuuruses umbes $\frac{1}{5}$ ha, ja see maa seni koguduse valdusse jätta. 30. aprillil s. a. on ministri abi otsuse kohaselt kätteandmine toimunud ja aktile Viljandi maavalitsuse esitajaks alla kirjutanud protestiga täienduskooli juhataja E. Oskar, kes ka lubas korralduse täitmisele asuda.

Maakorralduse ametile on ülesandeks tehtud kiires korras koguduse ja koolikoha vahel piirivahekorrad õiendada ja selle järele saavad krundid lõplikult kätte antud.

O. Gustavson (stp, kohalt): Arupärijate nimel teatan, et arupärijad ei ole vastusega rahuldatud ja teen ettepaneku, püüda läbirääkimised järgmisel arupärimis-koosolekul.

Ettepanek võetakse vastu.

9. Vabariigi Valitsuse vastamine arupärimisele tööliste madalate palkade ja viletsate korterite ning töölistega hoolimatu ümberkäimise ja lohaka majapidamise kohta riigimõisais.

(Endivahelised kõnelemised kohtadel.)

Juhataja (koputab haamriga): Palun rahu, ma ei kuule oma häältki.

Põllutöominister A. Kerem: Et pilti saada, kuidas asjaolud riigimõisais töepooldest välja näevad, eriti neis küsimustes, mida puudutab arupärimine, lubatagu mulle ette kanda riigimõisade valitsuse poolt ettekantud asjaolud. Kõige enne palgaolud. Tööliste palgad riigimõisades on üle riigi enam-vähem ühekõrgused. Tuleb ette ainult väikesi kõikumisi, arvesse võttes riigimõisade ümbruskonna põllutööliste palgaolusid. Samuti on palgad muutumaks jäänud paljude aastate kestel, olgugi et viimasel ajal põllu- ja karjasaaduste hinnad langust on näidanud. Kui muutust on olnud, siis on see ikka olnud kõrgenduse sihis. Eriti maksev on viimane päevatööliste ja naiste töötasu kohta. Põlusaaduste hinna langus ei saa suurelt mõjutada tööliste palkasid, kuna naturas saadav palk nendel ära kulub oma ja perekonna ülespidamiseks ning loomade toitmiseks. Ka ei ole mõisatööliste rahapalgad nii väikesed, kui arupäriavad Riigikogu liikmed seda ette toovad. Nii näiteks on 1929./30. majanduseaastal maksetud arupärimises toodud Tori ja Audru riigimõisa töölistele rahapalka ühe perekonna kohta Tori riigimõisas 415 krooni 78 senti ja Audru riigimõisas 368,98 krooni, ja kõige vähem, esimeses — 142,43 ja teises — 107,72 või keskmiselt 244,70 ja Audru riigimõisas 219,09. Üldiselt on saanud Tori ja Audru riigimõisa töölistel 1929./30. majanduseaastal järgmist palka. Ma aja kokkuhoidmise mõttes ei hakkaks kõiki üksikasju ette lugema. Kui lehmapidamise, palgamaa ja arstiabi ning muu kokku arvata, siis rahapalk ja moon teeb kokku 812 krooni 50 senti. Siin on vastav hindamine võetud. Audru riigimõisas on samasuguse arvestuse järgi 779,75. (Vahel hüüe.) Rukis ei ole praeguse juhusliku Tallinna turuhinna alusel võetud, vaid

keskmise rukkihinna alusel, see on 18,5 à kg, odrad 15,5 ja segavili, 14. (Vahel hüüe.) Meil on sagedasti kg üle 19 olnud, ja kui üks või teine riik meil dumpingu teeb, ja juurde maksab meie rukile... (Vahel hüüe.) Vaadake, kui tööline oleks selle rukkiga kaubelnud, seda müünud ja sellest rahast elanud, siis oleks õigus olnud, aga see rukis on olnud mõisatöölise toiduks.

Mõisatööliste palgad on tegelikult 2 korda niisuured, kui arupärimises esitatud. Ühtlasi maksetakse riigimõisa tööliste kõigile ühtlane palk, vaatamata nende vanaduse ja tööjõule, olgugi, et see mõnes mõisas, näiteks Audrus, kus üle 30% vanu, üle 60 aasta töölisi, nõuab suuremat tööliste arvu pidamist. Käesoleval majanduseaastal on palkasid osalt veelgi tõstetud. Nõnda näiteks maksetakse Audru riigimõisas praegu maistöölistele 12—15 senti tunnist.

Ei vasta tõe, et töölistel maha arvatkse haiguse puhul puudunud tunnid, haiguse tõendamiseks peab esitama arstitunnistus. Mis puutub juhtivate jõudude palkade suurendamisse, siis seda viimastel aastatel olnud ei ole.

Korteriolud. Riigimõisa hooned, nende hulgas ka tööliste korterid nõuavad osalist ümberkorraldamist, mis tänini tegemata on, peaasjalikult riigimõisade mittelõpliku väljakujunemise... (Vahel hüüe.) Herra Martna, on riigimõisaid, kus korterite suhtes palju rohkem ära tehtud. Kui mõned aastad edasi läheme, siis teeme veel rohkem. (Vahel hüüe.) Aga läheme ka Antsla mõisa ja vaatame seal tööliste kortereid. Ega ühe aastaga kõik ära teha ei saa. (O. Gustavson'i, stp vahel hüüe.) Ma arvan, kui aasta-aastalt parandatakse riigimõisade majapidamist, siis, härra Gustavson, kõige parema tahtmise juures ei saa seletada, et paremat ei katsuta teha tööliste korteriolude suhtes. Mõisatööliste korterite parandamise läbi viimise võttis riigimõisade valitsus mõisa ehituste alal oma eriliseks ülesandeks, mida mitmel korral on alla kriipsutatud Riigikogu komisjonides eelarve arutamisel. Tegelikult on selle töö juurde paljudes mõisades asutud ja vastavad materjalid valmistatud, ja Tori mõisas oli ette nähtud käesoleval aastal suur remont. Mõisatööliste korteritest, milliseid Toris arvult 22, on lubitsemist põrandatega 9 korterit, kuna teised on laudpõrandatega. Käesoleval suvel tehakse laudpõrandad kõigis tööliste elukorterites. Suurema osa korterite juures on remont ja iga-aastane pu-

hastus ning valgendus läbi viidud, milleks igale töölisele antakse suvel vastav aeg ja tarvismünev materjal. Kortritel on kõigil, peale kahe, köök eriruumis. Samuti saavad ka k. a. suvel läbi viidud tööliste kõrvalruumide, aitade, sahvrite ja lautade remondid, millistest mõned tõesti on viletsapoolsed, kuid kaugeltki mitte nii, nagu seda arupärimises käsitatakse.

Mis puutub sigalasse ja kanalasse, siis ei ole see ehitatud mitte „härrale ülemvalitsejale“, vaid mõisa valitseja ja hobusekasvanduse juhataja tarvis, kuna ruum, kus nende sead ja kanad seni olid, muudeti ruumipuudusel l. a. ümberehituse teel kasvanduse hobusetalliks. (Näitab pilti.) Väga suur laut näeb niisugune välja. Ta on sülle võetav hoone. Siin on mees kõrvale pandud, nii et võib mehega võrrelda, kui suur see hoone on. (Vahele hüües paremalt poolt.) See on laut ja kanalaut härradele ülemvalitsejatele, suur luksushoone. (Keskeilt: Asitõendus!) Et ametnikkudel kuhugile polnud oma loomi mahutada, siis ehitati haavapalgi otsadest majapidamise oma tööjõuga laut, mille pikkus 18 jalga, laius 14 jalga. Louda ruum jaguneb 2 kasvanduse juhatajale ja valitsejale, kummalegi teatud arv ruutsüldasid põranda pindala. Seesolev ahi ja korsten on tehtud vanadest telliskividest. Mingisugust mugavust ega eeskujulikkust see väike ruum ei paku, vaid on harilik laudake, kuhu kumbki ametnik saab vaevalt mahutada põrsa ja mõne kana.

Audru mõisas on tööliste korterid hästi paremad, nendest meie ajal ümber ehitatud isegi väga korralikult. Umbes pooled korteritest on värvitud laudpõrandatega. Kortrite juures on suuremal osal töölistel väikesed köögi- ja viljapuuaiakesed, õunapuude ja marjapõõsastega. Töölised ise oma eluviisi poolest on Audrus hoopis puhtamad kui Toris. Audru tööliste korterid vastavad oma sisemise puhtuse ja korra poolest kõigiti linna tubadele. (O. Gustafson, stp: Kus see on?) See on Audrus. Siis edasi, vahekord töölistega. Arupärimises tuuakse ette, et ümberkäimine töölistega soovida jätab. Eriti nimetatakse Audru mõisat. Juureldes sel puhul seda küsimust saime kohapeal just vastupidiseid andmeid. Nii valitseja kui ka töölised kinnitasid ühtemoodi, et ühtegi arusaamatust ei ole olnud ja vahekord on täiesti heatahtlik ja korrektne. Valitseja teatas, et temal harilikult kontoris kindlat vastuvõtmise aega ei ole, vaid läbirääkimisi töölistega peab igal ajal ja igal pool, olgu see põllul, mõisa hoovi peal või mu-

jal. On tarvidus, et läbirääkimise järeldusel peab kontoris olema, siis sünnib see igal ajal. Ühtegi vahetegemist temal teenijate ja tööliste vahel ei ole. Arupärimise peale vastamiseks materjali kogudes käis riigimõisade ülemvalitseja abi läbi ka kõik tööliste korterid Audru mõisas ja oli töölistega ning nende perekonna liikmetega jutuajamist vahekorra üle praeguse valitsejaga. Kõik töölised rääkisid kiitvalt praegusest mõisa korrast ja olid väga rahul praeguse valitsejaga, kes kõigiti olevat vastutulelik nende hädadele ja olevat ära korraldanud nende elukorterid. Palga ütlisid kõik korralikult kätte saanud olevat. Järelepärimisi sai tehtud nii vanadele olijatele, kui ka uutele, kes tulnud teistest mõisadest. (M. Martna, stp: Mis seal siis teha, kui rahvas rahul on.) Läbirääkimised töölistega sündisid perekondade viisi nende korterites valitseja äraolekul. Kogu töörahva meeleolu oli hea. Paistis, et nemad olid rohkem rahul kui varem ja kiitsid rohkem just praegust korda. Arvesse võttes korterite ja nende elanikkude puhtust, tubade enam-vähem korralikku sisustust, maja ümber olevaid aiakesi, ning üldiselt rahulikku meeleolu, oli tunne, et Audrus elavad töölised palju paremini kui linna töölised.

Audru mõisas viimastel aastatel ühtegi aastatöölist vallandatud ei ole. Omal soovil on lahkunud 1929. a. kevadel üks ja käesoleva aasta kevadel jälle üks tööline. Samuti ei ole lahti lastud karjameest. Et karjamehe lahtilaskmisest jutt on, siis võib oletada juhtumist, kus suvise noorekarja ajutine karjane Kruusamägi asetati vana 64-aastase mõisa aastatöölisega. Kruusamägi elab Audru mõisast umbes 5 km eemal noorekarja karjamaa lähedal omas majas ja selle tõttu sai tema oma otsekohese kalamehe ameti kõrval ka noorekarja järele vaadata. Palgaks sai tema ühe tüki heinamaad kasutamiseks ja lubati oma lehma mõisa karjas hoida. Tema tegevus oli suvel umbes 3—3½ kuud, mil ajal noorkari mereäärsel karjamaal viibis. (M. Martna, stp: Mis see tööline muul ajal tegi?) Ta oli kalamees.

Tori mõisas vallandati tänava teenistusest aastatööline Jaan Tiik tööliste vähendamise tõttu. J. Tilga vallandamiseks ei ole mitte mingisugune poliitiline asjaolu mõõduandev, vaid temale anti viimane hoiatus mõisavalitsuse poolt juba aasta varem, kuna ta hobustega halvasti ümber käis, neid asjata pekstes. Viimasel aastal ei antud tema kätte enam hobuseid üldse, vaid tarvitati ainult jalamehena, mida kin-

nitab siia juurde lisatud teiste tööliste allkiri. Vallandatu asemele paigutati põllutööliseks hobusekasvandusest tööline Haas ja põllutööliseks Jürna kasvandusse, ning üks suviline põllutööliseks, kuna aga uute tööliste juurdevõtmist ei olnud.

Viimastel päevadel on üles kerkinud ka Tähtvere mõisa karjameeste vahetamise asi. Nimelt ütles karjamees J. Vassil enese ise teenistusest lahti, raamatupidaja juuresolekul, mille põhjal valitseja kauples uue karjamehe. Hiljem soovis aga J. Vassil edasi jääda, kuid et uus ametisse oli astunud, siis ei saadud tema palvet enam täita. Ka ei olnud see karjamees küllalt korralik ja hoolas omas töös ning tõrkus tihti täitmast karjaravitseja korraldusi. Tema poolt antud palve ametisse edasijätmise kohta on otsustatud eitavalt, ning nüüd teatati meile telefoniteel, et selleks esitatakse jälle arupärimine.

Arupärimises puudutatakse ka Tori mõisa üldist majapidamist. Selle kohta võin ette tuua järgmist: Enne ilmasõda — 1913. a. oli Tori mõisal põldu 484,5 Liivi vakamaad ja põldheinamaad — Acker als Grasschläge — 350,5 vk. Praegu on Tori riigimõisas põldu 573,5 vk. ja kultuurkorpiks haritud 24 vk., sellega juurdeharitud uudismaa suurus 113 vakamaad. Endisest põldheinamaast on kraavitud ja torutatud 104 vk., millest 44 vk. põlluks üles haritud ja 60 vk. heinamaaks jäetud; ilma torutamata põlluks küntud 32,5 vk. ning kasutatakse endiselt heinamaana 214 vk. Aastatöölisi on Toris kokku 23, ühes hobusekasvanduse tallimeestega. (O. Gustavson, stp: Seal on 14.) Ma ei hakka kõiki üksikasjalikult ette lugema, alalisi tööhobuseid on 16, sugutäkke 23 j. n. e.

Nimetatud tööjõu hulgaga on Tori mõisa põldu võimalik täiesti korralikult ära harida. Karja sisseseadmise järele on ka sõnniku hulk suurenenud.

Audru mõisavalitsejale heidetakse ette heinamaade väljarentimist. Raha eest heinamaid välja ei anta, ainult vilja kokkupaneku eest saab üks osa halvemaid heinamaid, mis mõisale vähem kasu toovad, kohaliste maata- või väikemaapidajatele välja antud, mis aastateviisi järgmine on olnud: 1924. a. — 410, 1925. a. — 337, 1926. a. — 373, 1927. a. — 332, 1928. a. — 254, 1929. a. — 245, 1930. a. — umbes 200.

Sellest on endisele omanikule antud endistel aastatel 15—20 vakamaad. Käesoleval aastal ei ole kavatsatud sedagi anda.

Kokkupandava vilja hulk on ära rippuv

olnud heinasaagi suurusest aastate viisi. Endisele omanikule on heinamaad antud põhjusel, et tema kätte on enampakkumise teel renditud mõisa viljapuuaed, mida tema rendilepingu järele peab iga aasta laudasõnnikuga väetama. Kuna aia juurde põldu ega heinamaad ei kuulu, siis sai temale üldistel alustel vilja kokkupaneku eest vastav osa heinamaad antud hobuse ja loomade pidamiseks ja aiale sõnniku saamiseks. Vilja on endine omanik lasknud kokku panna raha eest ja heina on jätnud oma loomade toiduks, kelle sõnnik mõisa aia väetamiseks on tarvitatud. Alates 1929. a. on see heinamaatükk mõisa poolt kultiveerimisele võetud ja edaspidi ei ole enam kavatsust temale heinamaad teisest kohast anda. Ka aed on viimast aastat tema käes rendil. Audru mõisa karjamaal võõra karja karjatamine on ära keelatud põhjustel, et mõisas on üle 100% noort karja juurde kasvatatud, ja karjamaa ei anna rohkem toitu ja teiseks on karjamaad isoleeritud tiisikusevaba noorkarja karjatamiseks, kuhu võõraid, teadmata loomi lasta ei või.

Mõisavalitsejad saavad palgaks $\frac{1}{3}$ hektaari aiamaad, mis samuti kui tööliste maa mõisa poolt laudasõnnikuga väetatud ja üles küntud saab. Eramajapidamise töödeks valitsejatel õigust ei ole mõisa töölisi tarvitada ja ei ole riigimõisade valitsusel ka niisugusi juhtumisi teada. Läänud aastal selgus üks niisugune juhus, ja valitseja sai noomituse ning tasus mõisa kassasse selle eest hiljem ära.

Kokku võttes võib öelda, et arupärimises ülestõstetud küsimused ei ole õiged ega põhjendatud, või jälle puudutavad niisuguseid asju, mille korraldamisele on asutud ja mille korraldamist jätkatakse. Läänud aastal riigimõisades ringreisil olles oli võimalik mõnegi asjaoluga tutvuda. Kui Riigikogu liikmetel oleks võimalus riigimõisaid vaadelda, siis nad leiaksid, et üksikutes mõisades ei ole kord sugugi halvem kui enne sõda, vaid võib öelda, et praegune kord mõnes mõisas on isegi parem ja praegune majapidamine rohkem edenenud, kui enne oli. (O. Gustavson, stp: Kus näiteks?) Näiteks Antsla mõisas. (J. Voimann, stp: Oleneb sellest, missugune valitseja.) Jah muidugi. Nimelt võib öelda, et riigimõisade majapidamine aasta-aastalt terveneb. Ka tööliste korterite suhtes, mis väga tähtis küsimus, on palju jõutud ära teha. Selles asjas oleks rohkemgi suudetud teha, kui oleks riigimõisade põhimäärus maksmapandud. Selle tagajärjel oleks igatahes

töö- ja edenemisvõimalus suurem olnud. Kuid sellele vaatamata on tööliste korterite suhtes ikkagi suudetud midagi ära teha ja lähemate aastate jooksul võib loota, et seal veel enam ära tehakse.

O. Gustavson (stp, kohalt): Arupärijate nimel teatan, et arupärijad vastusega rahuldatud ei ole ja teen ettepaneku,

läbirääkimisi pidada järgmisel arupärimis-koosolekul.

Ettepanek võetakse vastu.

10. Rahvusvahelise oopiumikonventsiooniga ja selle protokolliga ühinemise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

11. Londonis 1929. a. sõlmitud maailma postikonventsiooni ja kokkulepete kinnitamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

12. Sõjaväeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüritabeli maksvuse pikendamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Freiberg.

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu.

13. Eesti Vabariigi 1930./31. a. kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 1 — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja O. Suursöödi puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni esimees J. Soots.

Aruandja J. Soots: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu igal aastal, nõnda on ka sel aastal selgunud, et selle eelarvega, mis on vastu võetud, tervet aastat läbi ei saa, ja et mitte mitut lisaeelarvet vastu võtta, siis on Vabariigi Valitsus esitanud eelkrediidi nõudmised, et aasta lõpul määratud eelkrediidid koondada ühte lisaeelarvesse ja Riigikogule esitada kinnitamiseks.

Käesoleva seaduse järele nõuab Vabariigi Valitsus eelkrediiti korraliste kulude arvel summas 57.922 krooni ja erakorraliste kulude arvel summas 100.000 krooni.

See eelkrediidi nõudmise seadus oli rahaasjanduse komisjonis arutamisel, ja rahaasjanduse komisjon leidis valitsuse nõudmise põhjendatud olema ja ühines sellega. Ühtlasi aga selgus ka, et kuna see eelkrediit nõutakse peaaesjalikult kinnistuse jaoskondade koosseisude suurendamiseks, et asundusetalude kreposteerimist rutemini läbi viia, siis see kalkulatsioon, kui palju ametnikke igas jaoskonnas juurde võtta, näis komisjonile ebakohane olema. Nimelt oli neis jaoskondades, kus kinnistuseüksusi rohkem on, ette nähtud vähem ametnikke juurde võtta, kui seal, kus kinnistuseüksusi vähem oli. Kuna aga see ametnikkude juurdevõtmine ja koosseisude kinnitamine kuulub Vabariigi Valitsuse võimkonda, siis arvas rahaasjanduse komisjon tarvilikuks vastu võtta sooviavalduse: „Riigikogu avaldab soovi, et Vabariigi Valitsus kinnistusjaoskondade koosseise suurendaks vastavalt kinnistamiseks esitatud asundustalude arvule kinnistusringkondades.“

Muud ei olnud rahaasjanduse komisjonil öelda. Ta ühines Vabariigi Valitsuse ettepanekuga, ja sellepärast teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

L. Johnson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Eelkrediitide määramise seaduses, on muuseas ette nähtud toetus Tallinna tiisikuse vastu võitlemise seltsile tiisikusehaigete sanatooriumi laiendamiseks 70.000 krooni. Selle toetuse vastu ei saa kõnelda. Tiisikuse vastu võitlemise seltsi tööd tuleb tunnustada, ja kui tal on tarvis oma sanatooriumi laiendada, siis tuleb selleks ka vastavat krediiti leida.

Mis aga selle krediidi määramise juures iseäralik, on see, nagu seletuskirjast nähtus, et see summa on võetud haigekassade sanatooriumi ehitamise krediidist, see tähendab — jagatakse siin haigekassade sanatooriumi pärandust. Meil Eestis on, — kuigi seadust ei ole laiendatud Eesti iseseisvuse ajal, — terve rida haigekassasid, kelle ülesandeks suure hulga tööliste ravimine. Tööliste keskel on väga levinenud tiisikushaigus, ja on tunnustatud, et otstarbekohasem on, kui neid kodus ei ravita, et neid paigutatakse, muidugi arstide määramisel, sanatooriumisse. Selleks otstarbeks on teistes riikides, ka nen-

des riikides, kel meie riigiga ühtlased olud, näiteks Lätis, ellu kutsutud haigekassadel terve rida sanatooriume ja muid ravilaid. Meil Eestis on haigekassal omal algatusel ainult niinimetatud puhkekodu Udernas olemas. Kui tarvidusi täita, on hädavajalik vähemalt üks sanatoorium, ja haigekassade sanatooriumi asutamist on tunnustanud ka tiisikuse vastu võitlemise selts omal ajal, kui ta koostas oma töökava. Töökavas peab tiisikuse vastu võitlemise selts soovitavaks, et sarnased asutused ellu kutsuksid oma sanatooriumi. See tarvidus leidis hindamist ja tähelepanu ka eelmise Riigikogu ja valitsuse poolt. Valitsus esitas Riigikogule krediitnõudmise, ja Riigikogu võttis selle vastu, ja võttis eelarvesse selleks vastava summa. Haigekassad asusid sanatooriumi ehitamisele, ostsid omale maad, moodustasid inseneride ja arstide ühise komisjoni, tegid suuri kulusid, nagu need harilikult niisuguste ettevõtete juures tehakse. Kulud on tehtud ja loodeti, et raha välja makstakse. Selleks tehti ministrite poolt otsused. Kuid tuli valitsuse vahetus, ja see summa jäeti välja maksmata. Siis kui kõneldi praeguse Majanduseministriga, kirjutas ta kõneleja silma all paberile alla, et välja maksta. Paber anti edasi riigikassa juhataja kätte, ja arvati, et asjad on korras. Kuid siiski ei makstud välja. Kui küsiti Majanduseministrit, miks ei makstud välja, siis öeldi, et kinni peab Hariduse- ja sotsiaalminister. Hariduse- ja sotsiaalminister ütles jällegi, et kinni peab Majanduseminister. Nii et üks minister ajas süü teise peale. Tuli eelarve-aasta lõpp, ja et vastustus eneselt ära veeretada, kanti küsimus valitsusesse, ja seal tehti otsus summat mitte välja maksta, ning see summa kanti esialgu deposiiti. Nüüd lõpuks on otsusele jõutud, et seda summat mitte välja maksta.

Kui meie tahame hinnata valitsuse teguviisi, siis on sellel halb maik juures, nimelt seepärast, et ministri otsus täitmata jäeti. Minister andis lubaduse ja ei täitnud seda. Niiviisi, arvan mina, ei tohiks talitada kõrgemad võimukandjad. See ei tee neile erilist au. Kui minister on lubaduse andnud, oma resolutsiooni teinud, siis tuleks seda resolutsiooni ka täita, aga kahjuks ei ole meil tihti seda tehtud. Seda esiteks.

Teiseks see näitab, et meil ei pöörata tähelepanu sotsiaalpoliitikale. Meil selle asemel, et haigekassasid välja arendada, püütakse nende tegevusele takistust teha. Lätis maksab riik haigekassale juurde, aga meil ei taheta sedagi välja anda, mida

Riigikogu lubanud, vaid see võetakse teiseks otstarbeks. See talituseviis on väga halb ja väga ebakohane. Samal ajal, kus niisugusele eitavaale seisukohale asutakse tööliste omaabi kohta, samal ajal on riigi esindajad Genfis, kus rahvasteliidu juures peetakse iga aasta töökonverentse, sama rahvasteliidu juures on alaline esindus olemas ja saadetakse sinna iga aasta aruandeid, millest näha, et jõutakse ka siin sotsiaalolude parandamises ja töökaitse väljaarendamises edasi. Niisugused andmed saadetakse sinna edasi, kuid tegelikult seda siin ei tehta. Tegelikult püütakse töökaitse seadusi ja sotsiaalkindlustuse seadusi mitte otsustada. Siin võetakse teine seisukoht. Alles tänasest lehest loeme Riigivanema häälekandjas ähvardust ühe ajakirjaniku poolt, kellele vististi Reinkubjase loorberid ei anna rahu, diktaatori nuudiga. Leitakse, et meie sotsiaal- ja põllumajanduse küsimuste lahendamiseks oleks kohasem võtta diktaatori nuut. Ka see talituseviis, mis ilmsiks tuli haigekassade kümne miljoni juures, kõneleb nuuditamisest. Ka see näitab, et ei talitata seadusepärast ja nimelt nii, kui meie sotsiaalolud nõuavad, vaid siin on omaks võetud see enesetunne, mis oli omane Saksa junkrutele võimutsejatele okupatsiooni päevil: ma käsin, ma keelan, mina teen, mis, mina aga tahan. Meie aga oleme arvamisel, ja neid arvamisi olen ma kuulnud viimasel ajal isegi meie parempoolsete häälekandjas, et Eesti võib püüda ainult demokraatliku vabariigina, kus peab aset leidma ka sotsiaalpoliitika, kus peab tähelepanu pöörama ka kõige kehvema, vaesema kihi, s. o. proletariaadi huvidele ja tema seisukorrale. Et diktaatori nuut Eesti rahva riiklikus elus tarvilik on, nagu meie ajaloost tunneme, sest ajast, kui Eesti rahva üle valitsesid teised, teda sõtkusid ja peksid, seda võib arvata ainult mõni täielik idioot.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

14. Riigi 1931/32. aasta eelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja M. Laarmann: Uue Maanteede seaduse kohaselt võtab riik tähtsal määral osa maanteede ehitamisest ja korrashoiust ning riigi eelarve korras määratakse korrashoiu kulude katmiseks suuremad summad. Maavalitsused, kes teede korrashoidu teostavad, on nõudmisi avaldanud suurema arvu maanteedeehita-

mise masinate saamiseks. Aga tänava aastal on eelarve korras suudetud vast üks kolmandik neist nõudmistest täita. Peale selle on tulnud uusi nõudmisi maavalitsuste poolt, nii et Teedeministeerium seisab küsimuse ees, kuidas asja korraldada, et täidetud saaksid maavalitsuste nõuded. Nüüd on Teedeministeerium koostanud eelnõu, milline esitatud Riigikogule ja millega tahetakse tulevaks aastaks suuremat summat teede tegemise ja korrashoiu otsustarbel. Selle summaga tuleks muretseda teehõõvleid, teerulle ja teisi tehnilisi abinõusid, millised vajalikud maanteede korrashoiuks. Masinate ehitamise tööd tahetakse välja anda kodumaal olevatele tehastele, ja seda õige pea, kuna tehased sügisel enam vabad on. Selleks tahetakse eelkrediiti saada tulevaks aastaks eelarve arvel.

Käesolev seaduseelnõu oli rahaasjanduse komisjonis arutamisel. Põhimõttelikult selle vastu ei vaieldud, vaid tehti väike parandus, juurde võtta käesolevasse seadusesse § 1, mis selgemalt ära määrab korra, kuidas see eelkrediit eelarvesse tuleb sisse võtta. (A. Oinas, stp: Ja lepingu sõlmimise ulatus määrati ära.) Teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

Vaheaeg klj. 12.13 min. — kl. 12.35 min.

15. Tolliseadustiku muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Pung: Austatud Riigikogu liikmed! Maksuva seaduse põhjal kuuluvad konfiskeerimisele salakaubana muu seas ka veoabinõud. Nii nagu kõik teised salakaubad, müüakse ka veoabinõud enampakkumise teel ära. Nüüd on aga niisugune nähtus ilmsiks tulnud, et veoabinõud, mis enampakkumisel müügile tulevad, ostavad needsamad salakaubavedajad odava hinnaga ära ja kasutavad neid abinõusid samaks otstarbeks. Selle pahe kõrvaldamiseks on valitsus esitanud seaduseelnõu, mille järele piirivalve valitsusel on õigus veoabinõusid, kiirmootorpaatisid, autosid ja teisi, mis konfiskeeritud salakaubana, ära osta, tasudes nende eest 60% nende hindamise väärtusest. See asjaolu takistab salakaubavedajatel uusi veoabinõusid muretseda, sest uued tuleksid maksta palju kallimad, ja annaks ühtlasi piirivalve valitsusele kasu-

tada omandatud abinõusid just salakauba-veo vastu võitlemiseks.

Käesolev seaduseelnõu on läbi vaadatud rahaasjanduse komisjoni poolt, mõned väikesed redaktsioonilised parandused on tehtud. Teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

16. Väljaspool linnu ja alevid asuvate kinnisvarade hindamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meil Põhja-Eestis on hindamise aluseks maksev siiamaa adrasajandik, Saaremaal — revisjonirubla, Lõuna-Eestis — puhtakasurubla. Kuna Pihkva ja endise Petrogradi kubermangu osades on maksev hindamine maa hektaaride järgi, siis see ei võimalda mitte ühtlast, ühetaolist maksustamist. Sellepärast juba 1923. aastal võeti vastu Väljaspool linnu ja aleveid asuvate kinnisvarade hindamise seadus. Selle seaduse alusel viidi klassitamine ja kinnisvarade hindamine Põhja-Eestis ja Saaremaal läbi, kuna Lõuna-Eestis klassitati ja hinnati need, mis ei olnud hinnatud, ja uued valdused. Selle hindamise seaduse alusel, millega maade klassitamine on juba üldiselt läbi viidud, oleks esimene ülesanne seda hindamist puhtakasurublade näol maksmata panna. Seadus 1923. aastast nägi ette, et maade klassitamise järele ühe hektaari kohta kõigi klasside puhaskasu suuruse kindlaksmääramiseks võetakse uurimisele tüübilised talud. Neid oli kava järgi 100 talu iga maakonna kohta ja keskmine tulukus iga maaklassi hektaari kohta oleks näidanud puhast tulukust. Seadus nägi ette, et need arvestused pidid tehtama 1921. aastast. Kuna klassitamise peale hulk aastaid oli ära kulunud, ei olnud võimalust tüübiliste talude puhast tulukust tagantjärele 7—8 aasta eest hinnata, vaid tüübiliste talude valdajate ülekuulamisega tuli leppida. Et see häid tagajärgi ei andnud, sellepärast leiti hindamise peakomitees ja ka valitsuses, et tuleks võimalus luua ja needsamad alused puhaskasu suuruse kindlaksmääramiseks, mis olid tarvitusel Lõuna-Eestis, maksmata üle riigi ajutiselt viieks kümneks aastaks, mis ajal uute aluste leidmise kord tuleks kindlaks määrata ja need siis põhjalikkude uurimiste järgi maksmata panna. Käesolev väljaspool linnu ja alevid asuvate kinnisvarade hindamise muutmise sea-

duseelnõu tahab luua võimaluse, et kaoks ebaõiglane vahekord maksujaotuses ja jääks samuti vähemaks töö asundusekohtade kinnistamisel. Teatavasti asundusekohtade kinnistamiseks müügihinna väljaarvestamisel — üle riigi — toimitakse puhtakasurubla alusel.

Rahaasjanduse komisjon, läbi vaadates valitsuse poolt esitatud eelnõu, pooldas põhimõttelikult seda ja motiive ning tegi eelnõus mõned muudatused. Muu seas oli seaduseelnõu kaheksandas paragrahvis ette nähtud, et Vabariigi Valitsusel on õigus määrusi anda klassitatud maade puhaskasutariifide arvutamiseks, mille kohta rahaasjanduse komisjon asus seisukohale, et see peab sündima põhjalikkude uurimiste järele, sest tähendatud küsimus on väga suure tähtsusega, ning jättis selle määruseandliku õiguse seaduseelnõust välja.

Seaduseelnõu nägi ette, et neil majapidamistel, mis asuvad paremais turu minevuse-raioonides, on maksualuse tulu suurendamise protsent 40. Rahaasjanduse komisjon alandas selle 15%-le, ja astete vahiks määrati 10% asemele 5%.

Siis jättis rahaasjanduse komisjon peakomiteele võimaluse, ette võtta ümberklassitamist ja ümberhindamist oma algatusel neis maakondades — Lõuna-Eestis — kus hindamine mitukümmend aastat tagasi läbi viidud ja nüüd juba vananenud.

Peakomitee koosseisu vähendati 3 liikme võrra, kusjuures uute liikmetena on komitees ette nähtud esindajad kaubandus-tööstuskoja ja üleriikliku maatööraha ühise määramisel. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu puhul tahaksin Teie ja Vabariigi Valitsuse tähelepanu juhtida ühe asjaolu peale, millist ei tohiks unustada katastritööde juures, nimelt, et need tööd liiga pikale ei veniks. Teiste maade kogemused näitavad, et katastritöödega on pea igalpool see halbtus kaasas käinud, et nad on pikale veninud. Mõnes Lääne Lääne suurriigis on katastritöö kestnud ligemalt 50 aastat.

Katastri ülesanne on anda alust maa-kinnisvara maksule. Kui aga katastritegemine pikale venib, siis vananeb maksustamise alus. Seda hädadohtu tuleb meil eriti sellepärast silmas pidada, et praeguse aja majanduseelu tempo on teine, kui 100 või 50 aastat tagasi.

Prantsusemaa võis läinud aastasaja algul teha katastrit 50 aastat, sest sel ajal oli majanduseelu tempo veel teine. Praeguse aja majanduseelu tempo on aga hulga kiirem. Kui nüüd katastrit tehtaks endise pikalsusega, siis selleks ajaks, kui kataster saab valmis, on ta andmed juba vananenud. Tuleb uuesti sellele mõelda, kuidas koostada uut katastrit.

Meil algas katastriamet tegutsemist 1923. aastal. 7 aastat on sellest juba möödunud. Kuid ei ole veel selgusele jõutud, kuidas klassitatud maade tulukust arvestada puhtakasurublatesse.

Valitsus pani ette Riigikogule, anda valitsusele volitus, et valitsus saaks omal äranägemisel sellekohast tariifi maksa panna. Rahaasjanduse komisjon lükkas selle ettepaneku tagasi, kuna ta ei pidanud võimalikuks selle küllalt tähtsa küsimuse otsustamist anda valitsuse kätte lahendamiseks määrusteandluse korras. Minu arusaamise järgi ei tohiks katastritöödega viivitada. Seitsemest tegevuseaastast oleks pidanud küllalt olema, et selgusele jõuda, kuidas maade tulukust arvutada. (R. P e n n o, as: Härra Oinas, ma küsisin ka Teilt, kui Teie minister olite.) Mina ei olnud katastriameti juhataja. See on eriülesannetega ametiasutus, mille tegevuse üksikasju ei suudaks ükski minister kindlaks määrata. (R. P e n n o, as: Ega see ei olnud valitsus, juhataja ütles, et ei ole meetodit.)

Mina pidasin, oma kohuseks valitsuse ja ka Riigikogu tähelepanu juhtida sellele, et meil Eestis ei tohiks tulla esile maade hindamisel väärnähe, et katastritegemine venib liiga pikale. Maamaksustamise huvides on, et kataster saaks kokku seatud kiirelt.

Teiseks tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et maamöötmise ja topograafia töid teevad mitu ametiasutust iseseisvalt ja teataval määral rööbastikku. Sellane töötgemine teeb riigile liigseid kulusid. Asutuste vahel peaks olema suurem kontakt. Igal asutusel on loomulikult täita omad ülesanded, kuid asutuste tööd tuleb koordineerida.

J. Soots (põl): Lugupeetud rahvasaadikud! Meie oleme siin küllalt arutanud seadusi, mis käsitlevad linnarahva elu, ja kui siis ka mõni seadus tuleb, mis maa-rahva huvisid käsitleb, siis ei saa mina mitte oma rõõmu avaldamata jätta, et niisugune seadus on tulnud. Aga kahjuks, nagu väga sagedasti niisuguste seaduste juures, tuleb ka praeguse seaduse juures

avaldada kahetsust, et ta hilja tuleb. Millegi pärast need seadused, mis maaelu käsitlevad, tikuvad hiljaks jääma. Nii ka see seadus.

Kui vaatame, mida see seadus käsitab, siis kõigepealt annab ta vastavale ametasutusele õiguse need mitmesugused maa-hindamise normid, mis meil olemas, viia ühele alusele. Kõik need adrasajandikud ja revisjonirublad, need viiakse kõik puh-takasurublade peale ümber. See on puht tehniline töö, puht kantseleitöö. Tarvis vastav tabel kokku seada ja ümber arvata. Ja ma küsiksin, kas selleks tarvis on, et Eesti riik peab 10 või 11 aastat vana olema, et selle punktiga alles nüüd võib välja tulla. Minu arvates selle punktiga oleks võinud tulla otsekohe peale vabadusesõda, 1920., 21. või 22. aastal. (M. J u h k a m, tõer: Kus Teie nii ruttu eriteadlastele augu pähe oleksite suutnud rääkida?) Minu arvates siin erilist eriteadlast polegi tarvis.

Teine küsimus on muidugi maade hindamine. See on juba raskem töö, ja seda tõesti nii ruttu teha ei saa. Aga selle juures mina ühinen rkl. Oina arvamisega, et ka seda oleks tarvis kiirustada ja rutemini läbi viia, sest nii see venib meil liiga pikale. Juhiksin tähelepanu veel ühele küsimusele, kas on tingimata tarvis, et peame ootama, kuni uus mõõtmine ja hindamine läbi läheb, et seda siis korruga maksuma panna. Minu arusaamise järele, nagu Tallinna linn millalgi valmis ei saa, nõnda ei lõpe ka kunagi Eesti riigi maahindamine. Ikka tuleb kuskil kohti ümber hinnata.

Ma arvan, et oleks vaja läbi viia kord, et igal aastal, ühel määratud päeval uus hindamine hakkaks maksma kõikide nende üksuste kohta, mille ümberhindamine läinud aastal on läbi viidud ja kinnitatud. Meil on hindamine alustatud 1923. aastal, järelikult mõned hindamised on seitse aastat vanad, kuid nad ei ole veel maksuma hakanud. Minu arvates on see liiga pikale veninud, kuid loodan, et seda tulevikus iga aasta tehakse.

Tahan veel sellele asjaolule tähelepanu juhtida, et seaduse järgi antakse vastavale ametkonnale, õigus seal, kus maasaaduste turutingimused soodsad on, maaväärtusele teatav protsent juurde panna. See punkt oli ka endises Vene seaduses, kuid selle paragrahvi käsitlemise viisi ei ole õige meie praegustes oludes. Mispärast oli see enim õige ja praegu mitte? Seepärast, et meie majapidamine oli endisel ajal teistsugune. Meie peasissetulek oli teraviljast ja linast, mille turg oli ligem linn. Raudteid siis ei olnud, ehk oli hoopis vähe, mispär-

ast neil siis ka võrdlemisi suurem tähtsus oli. Nüüd on meie majapidamine muutunud teistsuguseks. Teraviljakasvatamine on kängu jäänud, karjamajapidamine on esikohale asunud, ja tema turg on ligem meierei, kuhu läheb suurelt osalt kõik tema kaup, ja linnad on kaotanud oma turu tähtsuse kui mitte absoluutselt, siis väga suurel määral. Linna ladude asemel on nüüd liikuvad kokkuvõtmise punktid raudteejaamades. Ka lubavad raudteed ka linnadele oma saadusi mujalt sisse vedada, nii et põllupidaja, kes linna ligiduses on, suuri kasu linnast ei saa. Kuid selle peale vaatamata on meil arvestatud linna ligidust õige kõrgelt. Võetakse 5-verstalise raadiuse sõõr linna ümber ja lisatakse selle sees 25—20% tulukust juurde, siis võetakse 10-verstalise raadiuse sõõr, ja lisatakse selles asuvatele üksustele 10% tulukust juurde. Raudteejaama ümber asuvas 5-verstalise raadiusega sõõris asuvatele üksustele lisatakse 10% juurde ja 10-verstalise raadiusega sõõris asuvatele üksustele vähemalt 5% juurde. Aga kui küsida, kas see on igal juhul õige, siis peab vastama, et see mitte õige ei ole. Ma tunnen Viljandimaa olukorda ja toon sealt näiteid. Seal, näiteks, on Sürgavere jaam, seal jaamas pakkisid kätte ei anta, ja kaup saata ei saa, aga oma 10% on selle jaama ligidal maale ikkagi juurde pandud. Ehk võtame võrdluseks Võhma jaama ja Viljandi linna. Viljandi linna juures asuvatele maaüksustele on juurde pandud 25%, Võhma jaama ligidal asuvatele üksustele 10%, just nagu Sürgavere jaama juures asuvatele üksustele. Nagu ei oleks mingisugust vahet Võhma jaama ja Sürgavere jaama vahel. Vahe on väga suur ja oluline. Kui vaadata, mis on olemas Võhma jaamas — kõik, mis harilikult põllupidajale tarvis läheb, niihästi turu kui ka kaupade saamise suhtes. Võhma jaamas on olemas ühismeierei, tähendab peamine, karjasaadused, leiavad siin oma panipaiga. Edasi on seal olemas eksporditapamaja, järelikult ka teisel osal, seakasvatusel, on turg kohal. Siis edasi, kui tarvis midagi osta, majanduseühisus on kohal. Tahate krediiti saada, ühispank on kohal ja lõpptulemusena, ka restoran on kohal, kui seda kellelgi tarvis läheb. (N a e r.) Teater ja kino on luksused... (P. P õ l d, rhv: Restoran ei ole luksus!) ... ja süüa on tarvis, aga teater ja kino ei ole põllumehe sissetulekuallikas minu arusaamise järele. Aga kui võtame näiteks Viljandi linna, kus ei ole juurde pandud mitte 10%, vaid 25 kuni 30%, siis mida pakub Viljandi? Viljandi

linnas on meierei niisamuti olemas, nagu Võhmas, eksporttapamaja aga seal ei ole. (L. Johanson, stp: Tuleb asutada!) Selles mõttes on ta halvemates tingimustes, muudes on täiesti samas seisukohas kui Võhma jaam ja paremust ei ole seal mingisugust. Kui öeldakse, et Viljandi linn on mingisugune turg, siis ma ütlen, et ei ole see mingisugune turg. Viljandi linnale anti... (R. Penno, as: Anti palju maad!) jah, õigus, anti palju maad. See on poole vakamaa kaupa välja renditud aguli elanikkudele ja kõik juurvili, mis tarvitatakse, kasvatatakse sealsamas. Seepärast on tekkinud Viljandis samasugused elukutselised turukauplejad, nagu Tallinnas leiame. Kui lähete Tallinna turule, siis leiате, et kõige rohkem kauplejatest on ikkagi elukutselised turukaupmehed, põllupidajaid, kes kaugelt maalt tulevad, on õieti vähe. (Vahel hüüe.) Võrdlemisi õige vähe. Kadaka külast vast veel tulevad, aga teisi leiате õige vähe. Nii siis ei ole Viljandis juurviljale ostjaid. Samuti on seal peaaegu igal majaomanikul oma aed, kus ta kartuleid, kapsaid ja õunu kasvatab. Ja kui talumees sügisel puuvilja turule saadab, siis on tema ostjaks koolipoiss, kes 5 sendi eest ostab omale õunu närida. Samane on Viljandi turu ostja, suuremaid ostjaid seal ei ole, kõik kasvatavad ise. Mingisugust turgu niisugune linn, nagu Viljandi, ei moodusta.

Ehk jälle näiteks, tean Valgamaal Tõrva linna raiooni. Seal on 15% juurde pandud. Ja mis see linn õieti pakub? Kui turg ta ei paku midagi. Vene ajal oli sel linnal see väärtus, et sinna tulid Valgast ülesostjad, kes viisid Valka vasikaid või muud, ja saatsid sealt Riiga, Pihkva ja Peeterburi. Aga nüüd Valk ise ei moodusta turgu, üle piiri kaup ei lähe ja ülesostjaid ei ole, kuna kohapeal peaaegu midagi ei suudeta osta. Raudteejaama seal ka ei ole, et midagi välja saata ja seepärast kui turg see linn midagi ei paku. Põllumehed ei tunne selle linna ligidusest lõbu, vaid kahju. Seda sellepärast, et vargused on linna ümbruses sagedased. Varastatakse kartuleid, viljavihud peksatakse kotis tühjaks, jättes tühjad vihud põllule j. n. e. Inimesed ütlevad, et see on see linna kultuur, mis ennast tunda annab. Lukkusid on linna ligidal tarvis palju rohkem, kui kaugemal.

Kui peatume teiste linnade juures, tuleb seesama välja; ega palju vahet ei ole. (R. Penno, as: Jõhvi alevi ümbruskonnas ütlesid põllumehed, et nad ei saa tärglisevabrikule kartuleid müüa, sest alevi-

elanikud müüvad normi täis.) Sellepärast mulle näib, et kui vastavale ametiasutusele seaduse järgi jäetakse õigus paremates tulunduseraioonides panna juurde 15% ja halvemates vähendada 15% võrra, et ta selle raiooni määramise süsteemi võtaks revideerimisele ja linnasid kui turgusid mitte üle ei hindaks.

Edasi juhin tähelepanu sellele, et need juurdepanemise astmed on liiga suured. Kas kaugus 1 kilomeeter või 5 kilomeetrit linnast, seal senine tariif vahet ei tunne. Kuni 5 kilomeetrit on üks tariif — 20%, 5 km kuni 10 km. — 10%. Küsiksin nüüd, kas siis tõesti see üks on, kas 1 kilomeeter või 5 kilomeetrit linnast? Ehk kas siis 5 ja 6 kilomeetri vahe on nõnda suur, et siin võib 10% vahet olla. Vahe 5 ja 1 kilomeetri vahel on tuntavam, kui 5 ja 6 kilomeetri kaugusel. Kui elate linnast ühe kilomeetri kaugusel, siis võite seda maad linna väga hästi jala käia, 5 kilomeetri kaugust maad linnast tuleb aga hobusega sõita, samuti ka 6 kilomeetri kaugust maad. Sellepärast, kui need raioonid määratakse, näib minule, et need astmed ei tohi nõnda suured olla, vaid need peavad palju väikesemad olema.

Samuti ei pea kaugust mõõdetama linnulennuga, vaid teed mööda. Linnulennust on linna 5 km, kui aga teed mööda hakkad minema, tuleb oma 6—7 km ikka ära. Aga teise punkti on linnulennust kui ka teed mööda 6 kilom. Õieti on siin kahel talundil teed mööda kaugus üks, aga hindamine mitmesugune. Selles mõttes tuleks senine raioonide jagamine ja kauguste mõõtmine revideerimisele võtta. Talunikud ei ole nii rikkad, et nemad võiksid lennukitega ühendust pidada, nemad sõidavad teed mööda ja siin peab kauguse mõõt olema teed mööda ja mitte linnulennu järele. Nende puuduste peale olen juhtinud tähelepanu. Loodan, et vastav ministerium ka vastavad korraldused teeb ja need puudused, mis senini olnud, ära parandab.

Aruandja R. Kuris (lõpusõna): Rahaasjanduse komisjoni aruandjana pean kahjuks vastu vaidlema lugupeetud rahaasjanduse komisjoni esimehele. Härra Soots tõlgitses arutuseloleva seaduseelnõu mõistet teisiti. Härra Soots ütles, et peame kaua ootama ühtlast maksualust, sest need hindamised ei lõpe kunagi. Pean tähendama, et peaaegu kõik talud on juba läbi hinnatud. See elnõu ei näe ette ootamist, vaid võimaldab kohe uue hindamise aluste maksmapanemist.

Teiseks rkl. Soots ütles, et oleks või-

nud juba mitme aasta eest kokku seada tehnilise tabeli ja selle tehnilise tabeli alusel oleks võimalus olnud ümber arutada adrasajandiku puhtakasurublaks. Põhja-Eesti maakondades on maade hindamise aluseks adrasajandik ja revisjonirubla. Lõuna-Eestis on hinnatud ja toimetatakse maksustamist puhtakasurubla alusel. Meie teame, endise adrasajandiku määramisel oli määrava tähtsusega see, kuipalju keegi talupidaja maksis renti, ja ka see, mis ta maksis, kui talu ära ostis. Teame, et 1890. aastatel makseti talust palju vähem, keskmiselt 3.000 rubla, aga hiljem 1900. aastatel maksis sama talu juba 5.000 rubla, mille pärast olid adrasajandiku määramisel alused teised. Samuti neil aastail olid rendivahekorrad ka teised ja hindamised kujunesid ligi 30%—40% kõrgemaks. Niisama oli mitteõiglane mõisa ja talude vahekord. Mõisad, kellel oli palju võlgu, püüdsid oma hindamisandmeid kõrgemaks ajada, ja seetõttu on need kõrgemad andmed ka neis asundustes — mõisades — püsinud. Need mõisad aga, kellel ei olnud niipalju võlgu, hoidsid hindamisandmed madalamad. Seepärast tekkis ebaõiglane vahekord, mis mitte üksi maksustamise juures ei väljendunud, vaid ka kõigi teiste talu kohustuste juures. Seepärast on arusaadav, et ei oleks olnud mingit kasu, kui oleks arvatud adrasajandik puhtakasurubla peale, nagu harilikult arvutatakse üks kolme vastu. Uute klassituste ja hindamiste teostamine 1923. a. seaduse alusel oli ainuke tee, mis andis võimaluse õiglast vahekorda luua.

Ebaõiglase maksustamise likvideerimiseks ja ühtlase maksustamise aluseks on käesoleva seaduse maksmapanemine põllumajanduse huvides väga tarvilik.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

17. Maal asuvate kinnisvarade maksu--seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja R. Kuris: Eelmise väljaspool linnu ja alevide asuvate kinnisvarade hindamise seaduse muutmise tõttu, et puhtakasurubla ühtlast alust maksuma panna, oli tarvilik ka maksuseaduse juures läbi viia mitmesugused tehnilised muudatused ja parandused.

Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu ühes motiividega on üldiselt rahaasjanduse komisjonis pooldamist leidnud. Selles seaduses on tehtud üksikud muudatused.

Esimesena võiks nimetada § 1, kus jäeti välja eeslinnade maksustamise või-

malus, mis sisuliselt ei oleks sobinud käesolevasse seadusesse, ja millest saadavad tulud vaevalt tehnilise töö ära tasuksid.

Samuti on § 4-das võetud 47 sendi asemele 50 senti.

Teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

18. Kiirsõidu-ujuvabinõude liikumise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja V. Hasselblatt: Käesolev seaduseelnõu täiendab tolliseadustiku muutmise seadust, mis täna vastu võeti, ja näeb ette, et piirivalve valitsusel oleks õigus teatavat liiki ujuvabinõusid konfiskeerida, mis ilma loata liiguvad meie vetes. Üldkomisjon kaalus seda seadust üksikasjaliselt ning leiti, et käesolev seaduseelnõu annab piirivalve valitsusele suured diskretionäärsed õigused. Leiti, et seda seadust tuleks tarvitada ainult siis, kui ei ole kahtlust, et ujuvabinõu omanik või juht, kes ilma loata sõidab, teeb tegemist salakaubavedamisega. Üldkomisjon tegi seaduseelnõus ainult mõned redaktsioonilised parandused. Ta on edasikaebe tähtaega protsessilises osas ühtlustanud Tolliseadustikuga, nimelt on võetud 7 päeva asemele 14 päeva edasikaebe tähtajaks. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja: Juhiksin tähelepanu sellele, et kodukorra järgi aruandjad kõnelevad aruandja kohal. Meil on aga viimasel ajal viisiks kujunenud, et aruandjad kõnelevad kõnelejate kateedril. Paluksin seda arvestada.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

19. Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja J. Klement: Teatavasti sünnib linnade ja alevite maaga varustamine Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse põhjal, mis vastu võetud 21. detsembril 1927. a. Selle seaduse järgi kuuluvad korraldamisele riigi maatagavarasse linnade ja alevite piirkonnas asuvad maad. Seaduse § 2 ütleb, et kõik need „maad antakse kohaliku linnavõi aleviomavalitsuse valdamisele, arvates

1. maist 1928. a.“ Pärast seda tähtaega ei ole maksva seaduse järgi võimalik linnadele ja alevitele maid üle anda. See olukord on tekitanud raskusi, sest on terve rida juhtumisi, kus peale 1. maid 1928. a. on laiendatud linna või alevi administratiivpiire, seadus aga ei võimalda maa kinnistamist linnale või alevile pärast seaduse ettenähtud tähtaega.

Linnade suhtes saadi sellest üle seega, et igakord, kui Riigikogule esitati linna administratiivpiiride laiendamise seadus, siis sellesse laiendamise seadusse võeti sisse paragrahv, millega linna kohta, mille administratiivpiire laiendati, ära muudeti § 2. ettenähtud tähtaeg: 1. mai 1928. a., ja võeti teine tähtaeg. Nii on sündinud Kuressaare, Paide linna j. t. linnade piiride laiendamisega. Sarnane seaduseandluse viis ei ole aga loomulik, kus eriseadusega iga üksiku linna kohta peab maksva seaduse paragrahvi üht osa muutma. Aga linnade suhtes saadakse sel teel ometi raskustest üle.

Raskem on olukord alevitega. Alevite administratiivpiiride laiendamine sünnib administratiiv korras ja ei tule Riigikogule otsustamiseks. Kui alevite administratiivpiiride laiendamine on sündinud peale 1. maid 1928. a., siis ei ole üldse võimalik maid alevi valdamisele anda. Et sellest olukorrast välja saada, ongi käesolev seaduseelnõu esitatud, mille järele Vabariigi Valitsusele õigus antakse linna või alevi administratiivpiiridesse pärast 1. maid 1928. a. arvatud maid üle anda. Seadus selles osas ei tekitanud komisjonis vastuvaidlusi, ja leiti, et ta täiesti otstarbekohane on.

Pikemaid vastuvaidlusi tekitas aga käesoleva seaduse § 8. teine lõige. § 8 näeb nimelt ette, et kõik rendilepingud, mis on sõlmitud eraisikutega enne maa linnale või alevile üleandmist, lõpevad isenesest 1. V 1930. aastaks, kui linna- või alevivolikogu ei tunnusta tarvilikuks rendilepingut pikendada kuni lepingu tähtaja lõpuni. § 8. uues redaktsioonis on, et rendilepingud kolmandate isikutega kaotavad maksvuse kaks aastat peale maa üleandmist linna- või aleviomavalitsusele. Siia juurde on aga Vabariigi Valitsuse poolt lisatud teine lõige, mille järele linna- või aleviomavalitsus on kohustatud endisele rentnikule tasuma sel juhtumisel, kui ta rendilepingut lepingu tähtajani ei pikenda, kõik rendilepingu pikendamata jätmise läbi tekkinud kahjud, samuti arvõtetud maadel asuvate ja tema poolt püstitatud ehitiste, tööstuseettevõtete sisse-

seade, tehtud maaparanduste, tema omanduseks tunnustatud metsa ja viljapuude ning põõsaste väärtuse. Sellele paragrahvile vaieldi vastu mitmel põhjusel. Maksva seaduse § 10. järgi, mis ei kuulu muutmisele, on endiste rentnikkude huvid kindlustatud. § 10. on ette nähtud, et endistel rentnikkudel on õigus nõuda linna- või aleviomavalitsuselt, et nende käes rendil olnud maa täielikus ulatuses antakse neile rendile. Kui linna- või aleviomavalitsus selle maa ära võtab, ehk kui üles seatakse sarnased tingimused, mis ei ole rentnikule vastuvõetavad, siis on linna- või aleviomavalitsus kohustatud rentnikule tegelikud kahjud tasuma. Uue redaktsiooni § 8. teise lõike järgi on rentnikul õigus, kui temalt tahetakse enne renditähhtaega maa ära võtta, nõuda sedasama, mis ette nähtud § 10-das, peale selle veel üks lause — „linna- või aleviomavalitsus on kohustatud tasuma selle läbi tekkinud kahjud.“ Sellest lausest tuleb järeldada, — sel seisukohal oli ka valitsuse esindaja, — et tasuda ei tule mitte ainult tegelikult maa sisse pandud väärtused, vaid endisel riigimaade rentnikul, kelle maad lähevad linna- või aleviomavalitsuse piiridesse, on õigus nõuda kahjutasu ka oma saamata kasude eest.

Leiti, et paragrahvi vastuvõtmine võiks panna linnadele ja alevitele, kelle piire laiendatakse, õige suuri kohustusi ja koormatusi peale. Seepärast üks osa maakomisjoni liikmeid pooldas seisukohta, et tuleks jääda endise seisukoha juurde ja soovitas kustutada § 8. teise lõike, kusjuures § 10. ettenähtud kahjutasu nõudmine püsima peaks jääma.

Teise põhjuse vastuvaidluseks andis § 8. teine lõige sellepärast, et see lõige tahetakse maksta panna tagantjärele, talle anda tagasiulatav jõud. Selle redaktsiooni järgi, nagu ta valitsuse poolt esitatud ja maakomisjoni poolt vastu võetud, ei tule tasuda mitte ainult nende maade eest, mis pärast selle lõike maksmahakkamist linnade või alevite administratiivpiiridesse üle lähevad, vaid ka nende eest, mis linnade ja alevite administratiivpiiridesse juba läinud maksva seaduse järgi, ja mis 1. maiks 1928. a. linnade ja alevite administratiivpiiridesse arvati. Nagu andmetest selgub, kõikide linnade kohta ei ole andmeid, — andmed on saadud linnade liidult, — et suuremal osal linnadest on rendilepingud lõpetatud 1. maiks s. a., maksvas seaduses ettenähtud korras. Kui uus lõige maksta pannakse, siis peavad linnad, kus rendilepingud lõpetatud, ja kus

tol korral ei olnud võimalus ära näha eelnõu esitatavat uut lõiget, tagantjärele endistele rentnikkudele tasu maksuma. Põltsamaa linnavalitsus arvab välja, et tal tuleks uue lõike vastuvõtmisel tasuda umbes 60 tuhat krooni, Kuressaare — 70.000 kr. ja Viljandi umbes 100.000 kr. j. n. e. Komisjonis näidati selle peale, et Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 3. järgi olid linnad ja alevid kohustatud nende maade kohta, mis nende kätte anti, kokku seadma planeerimiskavad ja need planeerimiskavad kinnitati siseministeeriumi poolt. Linnade ja alevite volikogud ja valitsused talitasid bona fide, seadsid planeerimiskavad kokku teadmises, et nad endistele rentnikkudele tasuma ei pea rohkem, kui vaid tegelikud kahjud seaduse § 10. ulatuses. Kui uus lõige vastu võetakse, siis lööb see kahtlemata linna ja alevi planeerimiskavadest kriipsu läbi, seepärast, et endised rentnikud, kelle maadest on planeerimiskava järele tarvis maid ära võtta, kas veevärgi ehitamiseks, turuplatsi või trammiliini läbiviimiseks, võivad kui renditähhtaeg lõppenud ei ole, endise rendilepingu enne tähtaega lõpetamise eest suuremat kahjutasu nõudma hakata. Seaduse tekst ette ei näe, kuidas tasud välja arvatakse, tuleb käia Balti Eraseaduse põhimõtte järele, ja vaidlused tulevad lahendada kohtu korras.

Arvati, et oleks võimalik paragrahv maksma panna eeltuleva aja peale, mille kohta vastav ettepanek komisjonis esitati, et teine lõige hakkab maksuma nende maade suhtes, mis pärast seaduse maksma hakkamist linna- ja alevivalitsusele üle lähevad, et linna- ja alevivalitsused teadlikud oleksid, missuguseid maid võtta, missuguseid mitte. See ettepanek ei leidnud enamust.

Kolmas ettepanek, mis kompromissina esitati, seisis selles, et tasumaksmise alla § 8. II lõike järgi kuuluksid need maad, mille kohta linnal või alevil ei ole tarvilik rendilepingut lõpetada planeerimiskava teostamise otstarbel, kuna nende rendileivate maade eest, mis planeerimiskava teostamiseks tarvilikud ei ole, võiks paragrahvi II lõike maksuma panna. Kuid ka see ettepanek ei leidnud komisjonis enamust.

Maakomisjonis võeti see eelnõu vastu samal kujul, nagu esitatud Vabariigi Valitsuse poolt. Selle eelnõu kohta on seisukoha võtnud ka linnade liit. Linnade liidu esitusekogu oma Narvas 15. juunil peetud koosolekul jõudis ühel häälel otsusele, et „paragrahv 8. II lõige sel ku-

jul, nagu esitatud, paneb linnad ja alevid raskesse seisukorda, ja ettenägemata suurte kulude ette, tuues kaasa rohkearvulisi kohtuprotsesse, kuna maksva seadusega, ja eriti määrustega, mis Vabariigi Valitsuse poolt 18. mail 1928. a. vastu võetud, on rentnikkude õigused kindlustatud.“ Kõik andmed ja ka linnade liidu seisukoht olid maakomisjonile teada, kuid maakomisjon leidis siiski, et tuleb asuda seisukohale, et kui linnal ja alevil tarvilik peaks olema maksva seaduse põhjal üle võtta maid, mille rendilepingu tähtaeg ei ole lõpule jõudnud, siis tulevad neil tasuda kõikidele endistele rentnikkudele tegelikud kahjud, kui ka teised kahjud, mis rendilepingu lõppemisega enne tähtaega ühenduses võivad olla, s. o. saamata jäänud kasud.

Komisjon tegi eelnõus ühe väikese paranduse, tähendades § 8. esimeses lõikes, et endisel rentnikul on võimalus nõuda rendilepingu edasikestmist ainult rendilepingu tähtaja lõpuni. See oli ka endise maksva seaduse ja ka esitatud eelnõu sisu, kuid et ta expressis verbis ei olnud väljendatud, arvati tarvilikuks seda praeguses eelnõus teha. Need on kõik mõtteavaldused, mis komisjonis selle eelnõu arutamisel esile toodi. Maakomisjoni nimel teen ettepaneku,
seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Kärner (stp): Väga austatud Riigikogu liikmed! Komisjoni aruandja juba kandis ette kõik motiivid, millega see uus seadus tahab muuta ja parandada linnade ja alevite maaga varustamise seadust. Ta tõi ette ka vaielusi selle seaduse § 8. teise lõike kohta. Maakomisjonis selgus asjajärg, et § 8. teine lõige tahab olla väga ülekohtune linnaomavalitsuste vastu. Üksikutele isikutele, kes omal ajal juhuslikult maa rendile saanud, tihti ennem, kui see maa Eesti riigile kuulus, tahetakse anda võimalus rendilepingu selle osa eest tasu saada, mis ta tulevikus vast ehk saada loodab, s. o. ennem, kui rendileping lõpetatud on. Aruandja tõi näite, kuipalju see üksikutele linnadele ja alevitele maksuma võib minna. Teame ka seda, et minéval pühapäeval linnade liit on ühel häälel eitava seisukoha võtnud § 8. teise lõike kohta, erakondade peale vaatamata, sest teatavasti on linnavalitsustes enamus parmpoolsete erakondade käes. Nemad on välja läinud õigluse põhimõttest. (M. Juhkam, tõer: Nii et meie võiksime üldiselt neist eekuju võtta.) Sellepärast ma tuletan meelde linnaomavalitsuste tegelas-

tele, kes on Riigikogu liikmed, et see lõige tuleb kustutada. Kui aga see lõige vastu võetakse, siis paneme linnad raskesse seisukorda. Väikelinnad peavad välja maksma mitu miljonit, nemad peavad uulitsaid tegema, valgustuse sisse seadma, veevärgi, — see läheb kõik maksma! Nende paranduste ja hõlbustuste eest peavad linnad suuri kulusid kandma. Sellepärast minu arusaamise järgi on ebaõiglane, kui see lõige vastu võetakse. Mina loodan, et II lugemisel Riigikogu enamuse toetab ettepanekuid, mis tahavad ülekohut kõrvaldada. (J. S a a r, as: Mis nad siis ahnitsevad maad oma kätte ja lõhuvad talud ära.)

M. P u n g (mo): Austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduse § 8. teise lõike puhul on tõstetud niisugused küsimused üles, millel põhimõttelik tähtsus on. See tähtsus seisab nimelt küsimuses, kas on meil ülepea veel maksvad Eestis lepingud või mitte ei ole. Kui tahame seda põhimõtet rikkuda, siis Eestis kodanlikku korda alal hoida ei suudeta. (V. M a a k e r, as: Õige!) Sellepärast ei ole võimalik seda põhimõtet tagantjärele rikkuda, see on lepinguid, mis on sõlmitud seaduslikul alusel ja mille alusel on teatavad isikud õigused omandanud, tühistada, ega neid õigusi annulleerida. Niisugune seisukord on välja kannatamata, ja õiguslikus riigis sarnast seisukorda lubada ei või.

§ 8. teises lõikes on öeldud, et „Kui linna- või alevivolikogu ei tunnusta tarvilikuks maakasutaja soovil lepingu edasikestmist, siis on linna- või aleviomavalitsus kohustatud tasuma maakasutajale selle läbi tekkinud kahjud.“ Ja siis on edasi öeldud, et peale nende kahjude, mille eest on õigus saada maakasutajal tasu, peab linna- või aleviomavalitsus tasuma „äravõetud maadel asuvate ning tema poolt püstitatud ehitiste, tööstuseettevõtete sisseseade, tehtud maaparanduste, tema omanduseks tunnustatud metsa ja viljapuude ning -põõsaste väärtuse.“ Loomulikult siin üksikasjalik ülesloetus on ainult näitlik, siin ei ole kõik kahjud tähendatud, mis maakasutaja lepingu tühistamise läbi saab, vaid siin on tähendatud ainult üks osa neist kahjudest. Ja kui nüüd püütakse seletada, et õige ei ole, et kahjusaajale isikule jääb õigus nõuda tulusid, mis jäänud saamata lepingu tühistamise põhjal, siis peab tähendama, et ärajäänud kasude eest kahjutasu meil protsessi teel on võimata kätte saada, ja võib öelda, et meil seda peaaegu ülepea ette ei tule.

Kui siin on öeldud „kahjud“, võib kohus arvesse võtta otsekohe saamatajäänud tulud. See oleks ka õige, sest et inimene on sisse seadnud oma eluolu oma ettevõtte järgi. Siin ei ole mitte võimalik igakord hinnata rahas ettevõtte sisseseadeid, ta töö ja vaev rahas hinnatav harilikus korras ei ole. Ta sisseseaded on korralikult peetud, tema ettevõttes on isiklikud teened, ja kõik see tahetakse ära võtta mingisuguse reaalkaardustuste hindamise põhjal ning ei taheta talle mingisugust lisatasu selle eest maksta. See ei ole õiglane. Kui tahetakse linnadele ja alevitele kingitusi teha, siis saan sellest aru, aga tehtagu need kingitused kuidagi teisel viisil, mitte üksiku isiku kull. Seepärast arvan, et põhimõte, mis seaduseelnõus läbi viidud, on väga õigelt ja otstarbekohaselt läbi viidud. Nii § 2. kui ka § 8. muudatustes on minimaalsed nõuded, mis üksiku isiku õigusi garanteerivad, ja minu arvates ei ole siin enam midagi muuta ega kärpida.

R. P e n n o (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Täiendavalt lugupeetud rkl. härra Punga seletusele tahan tähendada, et aruandja pidas tarvilikuks valgustada seda küsimust peamiselt komisjoni vähemuse seisukohalt ning kaitsta vähemuse arvamist. Oleme harilikult niisugusel puhul näinud, et kui mingi küsimus vähemusse jääb, siis aruandja kas loobub komisjoni enamuse seisukoha kaitsmisest ja annab aruandmise teise kätte. Käesoleval juhul on talitatud teise põhimõtte järgi, mida esmakordselt Riigikogus kuuleme. Väiteid, mis enamuse põhjendatult kaitseb, kuulsime lugupeetud rkl. Pungalt.

Aruandja rääkis sellest, et vaadake, linn on teinud teatavaid kavatsusi, teatavaid lepinguid, aga kust nad võtavad need summad ja tulud, millega need kaetakse? Lugupeetud Riigikogu liikmed, käesolev seaduseelnõu on õieti vajalik selleks, et tegelikult linnade ja alevite maaga varustamist läbi viia. Meie teame, see ei ole tegelikult läbi viidav mõnesuguste takistuste tõttu, mille kõrvaldamiseks käesolev seaduseelnõu esitatud. Kui käesoleva seaduseelnõuga on kodanikkudele teatavad õigused antud, ja neid on lubatud täita, siis tahame loota, et valitsuse poolt antud rendilepingud saavad täidetud. Eravahekordades võib kahtlus tekkida, kas üks või teine pool tahab rendilepingut täita, sel juhul pean ütleva, meie valitsuse või riigi poolt sõlmitud lepingud peavad neile pühad olema, ning riik peab neid täitma. Selles mõttes tuleb komisjoni ettepanekut kõigiti toetada.

Aruandja J. Klement (lõpusõna): Tahtsin härra Penno'le tähendada, et ma ta isalikke nõuandeid ei vaja. Olen aruandjana kohustatud ette tooma kõiki asjaolusid, mis on suure ja põhjaliku tähtsusega küsimuse käsitamisel. Seepärast on tingimata tarvilik, et Riigikogu, kes küsimuse otsustama peab, selles asjas täiel määral teadlik oleks. Kui seaduseelnõu II lugemisele asutakse, võib siis § 8. II lõike kui ka teiste paragrahvide suhtes seisukohti avaldada ja ettepanekuid teha.

Kordan ettepanekut, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

20. Kaubalaeva teki juht- ja meeskonna sõidu seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. Pung: Ausatud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on tekkinud järgmistest asjaoludest. Praegumaksva seaduse järgi on laeva kiptritel õigus juhtida purjelaevu, mis määratud kohalikule ja ligisõidule ja mis on mahuga mitte üle 125 brutto registertoni. Ühtlasi ei või praeguse seaduse järgi kiptrid mitte mingisugusel juhul asetada tüürimehi.

See olukord on esile kutsunud suurt rahulolematust kiptrite hulgas, kes palju aastaid on merel reisinud ja suure merepraktikaga. Kui neil tuleb kas enda või mõnel teisel juhul purjelaeva juhti asetada, missuguse laeva suurus üle 125 brutto registertoni, siis praegumaksva seaduse põhjal seda nad teha ei saa.

Praegu arvestatakse ja ehitatakse purjelaevu 125 brutto registertoni suuruses, arvestades seaduse määrusega, kuid ehitamise tingimused on sarnased, et võimata on ette näha, kas laev tuleb alla 125 brutto registertoni või tuleb suurem. Võibolla, et see laev tuleb 4—5 või 6 brutto registertoni suurem, siis kujuneb niisugune olukord, et kipper on laeva valmis ehitanud, kuid ei saa seda juhtida. Ei ole igatahes õige, et niisuguse suure merepraktikaga inimene ei tohi laeva juhtida sellepärast, et tal hariduslikku tsensust ei ole, ja sellepärast on käesolevas seaduses ette nähtud, et teatud kordadel võib ka kipper laeva juhtida kohalikus ja ligisõidus. Kiptrite poolt on mitmed palvekirjad esitatud, ja vastavad asutused on selle seaduse läbi kaalunud ning leidnud, et oleks võimalik kiptritele vastu tulla ning neile võimaldada laevu juhtida, mis on suuremad kui 125

brutto registertoni, kuid mis ei ole suuremad kui 200 brutto registertoni. Selles mõttes on käesolev seaduseelnõu valitsuse poolt esitatud, kusjuures on ette nähtud siiski see garantii, et laeva juhtimise õigust ei anta igale kiptrile, vaid ainult sellele, keda veeteede valitsuse direktor selleks kohaseks peab. Sest on selgunud, et kõik kiptrid ei ole kohased laevu juhtima. Seaduse seletuskirjas on öeldud, et võib anda kiptritele õiguse üksikutel erakordsetel juhtudel oma laevu juhtida. Seadus ei näe ette, et kiptrid võivad ainult oma laevu juhtida, vaid ka teisi laevu, mis vastavad seaduses ettenähtud suurusele, ning selles mõttes tuleb seletuskiri korrigeerida.

Käesolev seaduseelnõu on üldkomisjoni poolt läbi vaadatud, muudatusi tehtud ei ole, ja üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

21. Apteegi õpilaste haridusliku tsensi ja praktika aja kohta antud määruse muutmise seadus — III lugemisel.

Haridusekomisjoni aruandja A. Kornell.

Võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri ja tekst eraldi ja terve sisu korraga.

22. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus nr. 5 — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja O. Kase puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees A. Oinas.

Aruandja A. Oinas: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu ülesandeks on esiteks võimaldada välisministri abile riigi poolt tasuta korteri andmist. See on esiteks.

Teiseks sanktsioneeritakse seaduseandlikul teel seda olukorda, mis on kestnud pikemat aega ja mida on võimaldanud riigi eelarve, nimelt et Eesti esindajatel on olnud riigi poolt korterites ka tasuta sisse-seade. Rahaasjanduse komisjon kaalus seaduseelnõud ja leidis, et kõnealolevad parandused on põhjendatud. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

23. Kohtuasutuste seaduse §§ 592, 596 ja 597 muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Jõeääre puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees J. Klesment.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

24. Järgmise koosoleku määramine.

Teise abiesimehe R. Penno ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek homme, 20. juunil, kell 17. (Päevakord vaata otsuste protokoll nr. 71, lisa nr. 11.)

25. Notariaalseaduse §§ 288, 292 ja 293 muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Jõeääre puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees J. Klesment.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

(Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja: Ma kuulen ettepanekut, lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.03 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhataja (allkiri).

